

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

MENŲ FAKULTETAS

DIZAINO KATEDRA

DOVILĖ MIKALAUSKAITĖ

Dailė (oda) magistro studijų programos studentė

Liturginių knygų grupė

„METAS MALDAI“

Magistro darbas

Mokslinis darbo vadovas :

Doc. A. Kavaliauskas

Recenzentas:

Doc. G. Šimoliūnienė

Šiauliai, 2015

SIAULIAI UNIVERSITY
FACULTY OF ARTS
DESIGN DEPARTMENT

DOVILĖ MIKALAUŠKAITĖ

Student of Art (leather) postgraduate studies

Liturgical book group

„IT'S TIME FOR PRAYER“

Master's Thesis

The scientific supervisor:

Assoc. Prof. A. Kavaliauskas

The reviewer: Prof G. Šimoliūnienė

Šiauliai, 2015

SANTRAUKA

Magistro darbo objektas – liturginių knygų grupė „Metas maldai“, kuria siekiama plėtoti senąsias knygų įrišimo technikas, paskatinti žmones domėtis religine tematika įrištomis knygomis. Ši liturginių knygų grupė liudija tradiciją, norą atkreipti dėmesį į dvasinį, emocinį žmogaus ryšį su religija ir tikėjimu.

Magistro darbą sudaro dvi: teorinė ir praktinė dalys. Pirmajame magistro darbo skyriuje aprašoma krikščionybės atsiradimas ir jos raida iki naujausių laikų, aprašoma krikščionybės sklaida.

Antrajame skyriuje analizuojama ir aprašoma Lietuvos christianizacija XIV a. pab. – XV a. , istorinė sankloda sudariusi sąlygas krikščionybei ir analizuojami radiniai su krikščioniškais simboliais.

Trečiajame magistro darbo skyriuje aptariama bei analizuojama religija kaip socialinis institutas, religijos sampratos strategijos.

Ketvirtajame skyriuje pateikiama religinio turinio knygų susiformavimas ir jų raida.

Penktajame magistro darbo skyriuje atliekamas kokybinis tyrimas, kuriame analizuojami šiuolaikiniai religinio turinio knygų įrišimai: Biblijos (Senasis ir Naujasis Testamentai), maldaknygės, giesmynai ir Šv. Mišių knygos – mišiolai.

Teorinėje darbo dalyje naudojami metodai: teorinės studijos, mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, analogų paieška ir tyrimai.

Liturginių knygų grupę sudaro šešios knygos: pagrindinis Šv. Mišių mišiolas, šventiniai ir šiokiadienių skaitiniai, knygos kalendoriniams metams paminėti. Tai religinio turinio Šv. Mišių knygos – mišiolai, kurie įrišti natūralia oda, apipavidalinti rankų darbo odos meninėmis apdailos technologijomis. Knygos sukurtus remiantis bažnytinėmis spalvomis, simbolika. Tai - minimalistinio stiliaus knygos. Meninės išraiškos priemonės negausios, naudojamos lengvai suvokiamos elementarios struktūros, atsikartojančios geometrinės formos. Vyrauja grynos, švarios ir aiškios linijos ir formos.

Išvados apibendrinamas atlikto darbo rezultatas.

Prieduose pateikiamas kompaktinis diskas, religinių knygų pavyzdžiai, dizainerių sukurtos knygų interpretacijos religine tema.

SUMMARY

The subject of the master's thesis is the liturgical books of the „Time to prayer“, which aims to develop the old bookbinding techniques, encourage people to take an interest in religious-themed books of liturgical books to tethering this group presents in the tradition of, the desire to draw attention to the spiritual, emotional, human connection with religion and faith.

Master's work consists of two parts: theoretical and practical. The first section describes the emergence of the master's work on christianity and its evolution until recent times, describes the dissemination of christianity.

The second chapter analyses and describes the 14th century Lithuanian Christianity at the age of 14-15th century, the historic environment conditions of the christianity and has analyzed search results with christianity symbols.

In the third chapter deals with the analysis of the master's work and religion as a social Institute, the concept of religion policy.

The fourth section contains religious content formation and evolution of the books. Master's work is carried out by the fifth chapter of the phenomenological study, which analyzed modern religious content bookbindings: The Bible (old and new Wills), prayer book, the book of hymns, and St. Mass book - missale.

The methods used in theoretical work: theoretical studies, the scientific literature, systematic and comparative analysis, search and read case studies. Liturgical books of the group consists of six books: the main St. Mass mišiolas, festive and šokiadienių readings, the book mentioned in the calendar year. This is the religious content of St. Mass books – mišiolai, which is the outer skin of the natural, rustic Handmade Leather art decorating technology, luxury spalviškai, minimalist style of the book. Artistic means of expression, used in the negausios easily seen the structure of the same forms, of basic geometrical forms. There is a pure, clean and clear lines and forms.

The conclusions summarize the result of the carried out work.

In the annexes, a CD, are examples of religious books, religious books, created by the designers of the interpretations of the theme.

TURINYS

SANTRAUKA	1
SUMMARY	4
TURINYS.....	5
ĮVADAS.....	5
1. KRIKŠČIONYBĖS ATsirADIMAS IR RAIDA IKI NAUJAUSIŲ LAIKŲ.....	10
1.1. Krikščionybės vystymasis ir sklaida.....	10
1.2. Krikščionybė naujaisiais laikais	12
2.LIETUVOS CRISTIANIZACIJA XIV A. PAB. – XV A.....	13
2.1. Istorinė sankloda sudariusi sąlygas krikščionybei.....	13
2.2. Istoriniai radiniai su krikščioniškais simboliais - krikščioniškosios kultūros paplitimo liudytojai.....	15
2.3. Lietuvos christianizacijos ypatumai	17
3. RELIGIJOS KAIP SOCIALINIO INSTITUTO SUVOKIMAS	19
3.1. Religijos sampratos strategijos	19
3.2. Religija šiuolaikinėje visuomenėje.....	20
4. RELIGINIO TURINIO KNYGŲ SUSIFORMAVIMAS	21
4.1. Istorinė religinių knygų raida	21
4.2. Religinio turinio knygos Lietuvoje.....	24

5. TYRIMAS MAGISTRO DARBO TEMA ŠIUOLAIKINIŲ AUTORIŲ RELIGINIO TURINIO KNYGŲ MENINIAI SPRENDIMAI.....	28
5.1. Biblijų meninis apipavidalinimas	28
5.2. Maldaknygės ir giesmynai.....	33
5.3. Mišiolai.....	37
6. LITURGINIŲ KNYGŲ GRUPĖS „METAS MALDAI“ MENINIO IR TECHNOLOGINIO SPRENDIMO PAIEŠKOS IR VYKDYMO EIGA	43
6.1. Kolekcijos koncepcijos analizė	43
6.2. Liturginių knygų grupės „Metas maldai“ projektavimo etapai ir vykdymas	45
6.3. Fotosesija	54
6.4. Fotosesija bažnytinėje aplinkoje.....	55
IŠVADOS.....	57
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪRA	59
PRIEDAI	60
PRIEDAS NR.1	61
PRIEDAS NR.2.....	62

IVADAS

Problematika.

Šiuolaikinėje visuomenėje vykstančios transformacijos, pasaulėžiūros ir vertybių daugialypiškumas, globalizacija ir socialinė fragmentacija lemia ir religijos kaitą. Šiomis dienomis kinta ne tik religijos samprata, bet ir jos formos bei funkcijos. Tiriant šį reiškinį pasitelkiamos sociologijos klasiko M. Weberio ir É. Durkheimo koncepcijos, grindžiamos religijos socialinės sandaros bei jos funkcijų analize. Atkreiptinas dėmesys į šiuolaikinių autorių (R. Wuthnow, P. L. Bergerio, Th. Luckmanno, R. Grigo, I. E. Laumenskaitės, A. Navicko ir kt.) indėliai analizuojant religijos sampratą, formas bei funkcijas šiuolaikinėje visuomenėje, kurioje religija – vienas iš daugelio pasaulėžiūros, vertybių, elgesio standartų formavimo veiksnių (Advilonienė. Ž, 2005)

Paprastai skiriamos trys religijos sampratos strategijos – funkcinė, substancinė ir simbolinė. Substancinė religijos samprata skiria jos elementus, apibrėžia, „kas yra“ religija, atmesdama funkcinį požiūrį religijai artimus reiškinius. Tuo tarpu funkcinė religijos samprata pabrėžia ne jos komponentus, o funkcijas (Zingeris. M, Garadža V. I; Durkheim. E). Simbolinė religijos samprata religiją perteikia kaip prasminį (simbolinį) pasaulio modelį, padedantį suvokti gyvenimo prasmę, konstruoti savo pasaulėvaizdį (Geertz. Cl, Wuthnow R. , Berger P. L.).

Nesidomėjimas knygomis, jų neskaitymas, ignoravimas, paverčia žmogų primityvia, materialia asmenybe. Kiekviena knyga atspindi tam tikrą laikmetį, prisideda prie žmogaus tapatybės formavimo. Šiandien matome, kad vyksta vertybių korekcija, tiriama moters, vyro, šeimos tapatybė, visos vertybės kvestionuojamos. Vyrauja etinis, vertybinis reliatyvizmas. Tačiau žmogus bręsta tik per kančią, tai yra neatsiejama gyvenimo dalis. Patriotizmas, tautiškumas, tikėjimas paverčiamas praeities reliktu.

Knygų skaitymas yra viena geriausių lavinimosi priemonių. Atsakant į klausimą, ką turi skaityti, reikia pabrėžti, kad neužmirštum religinio turinio knygų skaitymo. Bręstančiam ir mokslus einančiam žmogui kyla visokių tikėjimo problemų ir abejonių, kurioms išrišti ir pašalinti daug padeda geros religinio turinio knygos. Keista, kad žmonės dažnai skaito knygas, puolančias religiją, o visai neskaito ją ginančių knygų. Ir paskui ne vienas pasiskundžia, kad turi daug religinių abejonių ir neaiškumų ir kenkiame savo smegenims: susilpnėja mastymas, vis labiau priprantama priimti tiesioginę, jau „sukramtytą“ informaciją, taip pat skursta ir mūsų kalba, žodynas, blogėja raštingumas. Rečiau skaitantys mažiau lavina savo loginį mastymą, estetinį suvokimą, vaizduotę ir kūrybiškumą.

2005 m. mūsų šalyje atliktas sociologinis tyrimas „Skaitymo mastas, kryptingumas, ir poreikiai“ atskleidė liūdną faktą: nuolat skaito mažiau nei trečdalis šalies gyventojų. Tyrimais įrodyta, kad skaitymas užleidžia savo pozicijas kitiems informacijos gavimo būdams: kompiuteriui, televizijai, radijai. Vis rečiau susikaupiama atidžiam, nuosekliam knygos skaitymui. Apklausos parodė, kad net 35 proc. 16 – 74 metų Lietuvos gyventojų per metus neperskaitė nė vienos knygos, o 2,5 proc. jų neskaityt net laikraščius, nes trūksta laiko arba lėšų spaudai įsigyti.

Pasak JAV knygų pramonės tyrimų grupės (US Book Industry Study Group) atlikto tyrimo nustatyta, jog beveik 50 proc. vartotojų turinčių galimybę rinktis tarp elektroninio ir popierinio knygų varianto, deju rinktųsi elektroninį formatą.

Meninė knygrišystė – tai viena rečiausių ir unikaliausių dailės sričių, išlaikanti seną amato tradiciją, kuri šiais laikais, deju, vis labiau primirštama. Pinantis ir nykstant dailės žanrų riboms šiuolaikinės meninės knygrišybos amatas, kaip dailės žanras, lieka nuošalėje nuo pagrindinių dailės krypčių.

Darbo tema.

Liturginių knygų grupė „Metas maldai“.

Tyrimo objektas.

Kūrybos objektas - liturginių knygų grupė. Šia liturginių knygų grupe siekiama plėtoti senąsias knygų įrišimo technikas, taip skatinti žmones prisiminti knygos skaitymą, domėtis religinės tematikos knygomis ir suprasti, jog knyga neatsiejama nuo žmogaus dvasinio pasaulio.

Temos aktualumas.

Knygų neskaitymas – viena iš priežasčių privertusi jauną žmogų primityvėti, lėkštėti, tapti žemos kultūros. Neskaitydami knygų pasiduodame judančių paveikslėlių įtakai, kuri nei praturtina mūsų žodyną, nei skatina domėtis savo jausmais, emocijomis. Neskaitydamas knygų žmogus savo kalboje išsiverčia vos keliomis dešimtimis žodžių, jų trūkumą bando kompensuoti kūno kalba, gestais. Alberto Zalatoriaus nuomone, mes nebelaviname savo slaptojo estetinio instrumento, kai skaitant knygą nejučiomis aiktelime iš nuostabos, užverda pyktis, kai pasrūva ašaros, sukyla pavydas. Neskaitydami knygų „atbukiname“ savo smegenis, jos priima vien tiesioginę informaciją, žmogus nesugeba įžvelgti minčių tarp eilučių, nesugeba savęs analizuoti, kad to išvengtume turime skaityti knygas.

Šiuolaikinėje meninėje knygrišyboje senoji tradicinė knygos apdaro paskirtis - saugoti ir aukštinti rašytinį žodį - lieka daugiau simbolinė. Taigi svarbiausias siekis - sukurti įtaigią

plastinę kalbą. Tado Lomsargio mintys, išsakytos daugiau kaip prieš šešiasdešimt metų, aktualios ir šiandien: "Įrišimas, kuriame pasiekta tobula formų ir spalvų harmonija, gali mums reikšti garsus, iš knygos kylančius. Seni įrišimai atrodo lyg nebyliai, kurie nežino, ką gaubia... O modernus įrišimas yra teksto tarnyboje ir sako mums, kad jis nori tą tekstą suprasti ir tą supratimą perduoti kitiems".

Šiuolaikinė meninė knygrišyba yra taikomosios dailės žanras, liekantis nuošaly nuo magistralinių šiuolaikinės dailės kelių. Tai reta ir unikali dailės sritis, išlaikanti seną amato tradiciją ir kartu siekianti reflektuoti šiuolaikinį gyvenimą ir tekstą. Pastaruoju metu meninė knyga, kaip individualumo ir kūrybiškumo išraiška, sulaukia vis daugiau dėmesio (Survilienė. R, 2002).

Tad galima daryti išvadą, jog šiomis dienomis vis labiau reikia atkreipti dėmesį į meninį, moderną knygų įrišimą, skatinti religinių knygų įrišimą.

Darbo tikslai.

1. Atlikus su tema susijusių informacijos šaltinių analizę, suprojektuoti ir sukurti liturginių knygų grupę.
2. Parengti teorinį darbo aprašą bei atlikti kokybišką darbo pristatymą.

Darbo uždaviniai.

1. Išanalizuoti literatūrinius ir internetinius šaltinius susijusius su magistro darbo tema.
2. Išnagrinėti krikščionybės plitimą, Lietuvos christianizaciją, aptarti religijos sampratos esmę.
3. Išanalizuoti religine tematika kuriančius menininkus, pateikti jų darbų analogus ir pavyzdžius.
4. Atlikti tyrimą magistro darbo tema. Išanalizuoti religinių knygų meninius sprendimus, pateikti jų analizę.
5. Atlikti priešprojektines eskizines, maketines paieškas, technologinius bandinius.
6. Parengti darbo teorinį aprašą.
7. Įgyvendinti šešių liturginių knygų grupę „Metas maldai“.
8. Atlikti darbo fotosesiją, sukurti temą atspindintį pristatymą.
9. Pasiruošti baigiamojo darbo gynimui VEK komisijai.

Hipotezė.

1. Teigtina, kad meniškai įrištos religinės tematikos rankų darbo knygos atkreips didesnę dėmesį į žmogų ir jo dvasinį pasaulį, praplės jo pasaulėžiūrą bei mąstymą.

2. Tikėtina, kad panaudojant netradicinius meninius sprendimus knyga gali tapti ir itin madingu populiariu šiuolaikinio žmogaus įvaizdžio atributu.

Metodologija.

Religijos teorija ir jos samprata.

Estetinės teorijos, dar kitaip vadinamos funkcinėmis teorijomis, kurios pateikia meno objektų paskirties ir daugialypės funkcijos eksplikacijas. Jų meno kūrinio apibrėžimas yra toks – tai žmogaus veiklos produktas, kurių specialioji funkcija teikti estetinį patyrimą.

Modernas (pranc. moderne – šiuolaikinis) XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios architektūros ir dailės stilius. Akcentuojama dinamika, stilizuotas dekoratyvumas, asimetrinė kompozicija (Tarptautinis žodžių žodynas).

Funkcionalizmas - (angl. functionalism, functional). Modernios, šiuolaikinė sarchitektūros, dizaino ir dailės meno kryptis, kurios esminis bruožas – funkcinis tikslingumas mokslo metodologijos kryptis, priešastingumą pakeičianti funkcinės priklausomybės analize. (Tarptautinis žodžių žodynas).

Darbo metodai.

Duomenų rinkimas: teorinėje darbo dalyje naudojami metodai yra mokslinės literatūros analizė, kitų menininkų kūrybos, panašiomis temomis, nagrinėjimas, analogų ieškojimas ir studijos, surinktos medžiagos vertinimas, apžvalga, interpretacija, citavimas, aiškinimas, lyginimas, tyrimo atlikimas, analizuojant šviestuvų gamintojų sukurtus šviestuvus, apšvietimo sistemas, duomenų analizė bei jų sisteminimas.

Praktinėje darbo dalyje: eskizų piešimas, technologinių mėginių darymas, projektavimas, įgyvendinimas medžiagoje. Knygų grupės fotosesija, grafinis projekto apipavidalinimas Corel Draw programa.

Magistro darbo etapai.

Antras semestras:

1. Taikomosios dailės parodų lankymas, domėjimasis naujais knygų įrišimais ir meninės odos apdailos technologijomis.
2. Idėjų paieška ir jų vizualizavimas, naujų meninių sprendimų generavimas.

3. Tyrimo problemos objekto formulavimas, įvado parengimas.
4. Teorinės ir praktinės medžiagos, susijusios su darbo tema, rinkimas, analizė ir sisteminimas.
5. Fenomenologinio, kiekybinio tyrimo rengimas, analizavimas, išvadų pateikimas
6. Eskių piešimas, maketinės paieškos, technologinių pavyzdžių kūrimas.

Trečias semestras:

1. Teorinės darbo dalies koregavimas, užbaigimas.
2. Knygų grupės sudėtinių dalių įgyvendinimo etapai.
3. Galutinis knygų grupės įgyvendinimas.
4. Liturginių knygų grupės fotosesija.
5. Grafinės darbo dalies įvykdymas.

Darbo struktūra.

Teorinę darbo dalį sudaro: įvadas, 6 skyriai, 16 poskyrių, 9 išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, santrauka, priedai. Darbo apimtis - 66 puslapiai (63 puslapiai be priedų). Darbe pateikiami 103 paveikslai.

Praktinė dalis: 6 liturginių knygų - mišiolų grupė. Formatai: penkios knygos, kurių formatai 22x30cm; ir viena knyga, kurios formatas 40x28cm.

Projektinė dalis: pristatomasis video liturginių knygų tema „Metas maldai“.

1. KRIKŠČIONYBĖS ATSIKIRADIMAS IR RAIDA IKI NAUJAUSIŲ LAIKŲ

1.1. Krikščionybės vystymasis ir sklaida

Krikščioniškasis tikėjimas yra vienas, tačiau krikščioniškąjį pasaulį galima suskirstyti į dvi grupes: kraštus, kurie krikščionybę priėmė nuo pirmųjų amžių, pvz., Graikija, Italija, Ispanija, Prancūzija; ir kraštus, nepriklausiusius Romos imperijai, kaip Rusija, Švedija, Lenkija ir Lietuva, – krikštą priėmusius tik Viduramžiais. Mokslininkai, tiriantys istorinį krikščionybės kontekstą (dr. Joseph Grzywaczewski, dr. Jerzy Kłoczowski), pažymi, kad šalyse, krikštą priėmusiose antrame tūkstantmetyje, krikščionybė įgijo specifinį charakterį, nes tuose kraštuose tikėjimo gilinimas ir pažanga vyko ne drauge su doktrinos vystymusi, kaip pirmajame tūkstantmetyje, bet buvo pasiekti mokslo ir dėmesio asmeniniam pamaldumui dėka (Grzywaczewski, 2007.).

Remiantis Tarptautinių žodžių žodynu (2008), krikščionybė – monoteistinė religija, grindžiama Jėzaus Kristaus gyvenimu ir mokymu, perteiktais Naujajame Testamente. Ją sudaro trys pagrindinės srovės – Romos Katalikų bažnyčia, stačiatikiai ir protestantizmas, kuris atsirado Reformacijos laikotarpiu.

Krikščionys tiki, kad Jėzus yra Dievo Sūnus, žmogumi tapęs Dievas ir žmonijos Išganytojas; jo atėjimo pranašystę jie mato Senajame Testamente, todėl vadina jį Mesiju – Kristumi. Krikščionių teologijos pagrindai išreikšti ankstyvuosiuose visuotiniuose tikėjimo išpažinimuose. Jų turinys – kad Jėzus kentėjo, mirė, buvo palaidotas ir prisikėlė, kad atvertų dangų tiems, kurie juo tiki ir pasitiki iš jo kylančiu nuodėmių atleidimu (išganymu); po to Jėzus esą su kūnu įžengęs į Dangų ir ten valdąs šalia Dievo tėvo. Daugelis konfesijų moko, kad Jėzus grįš teisti gyvųjų ir mirusiųjų ir suteikti amžinąjį gyvenimą visiems savo sekėjams. Jėzus laikomas dorybingo gyvenimo pavyzdžiu, ir Dievo apsireiškimu, ir jo įsikūnijimu. Jėzaus Kristaus atneštą žinią krikščionys vadina Evangelija (gr. „geroji naujiena“). „Evangelijomis“ taip pat vadinami ankstyvi Jėzaus Kristaus gyvenimo aprašymai. Šie tekstai įeina į Naująjį Testamentą, kuris drauge su Senoju Testamentu sudaro Bibliją – krikščionių tikėjimo šaltinį (Beresnevičius. G, 1995).

Krikščionybė atsirado kaip judaizmo atskila, ir klasifikuojama kaip abraominė religija šalia judaizmo ir islamo. Atsiradusi Viduržemio jūros baseino rytinėje dalyje, ji sparčiai išaugo ir IV a. tapo Romos imperijos vyraujančia tikyba.

Kaip teigia G. Beresnevičius, „viduramžiais apsikrikštijo didžioji dalis Europos. Viduriniuosiuose Rytuose, Šiaurės Afrikoje, kai kuriose Indijos dalyse gyveno krikščionių mažumos. Po Atradimų amžiaus misionieriai ir kolonizatoriai paskleidė krikščionybę į Ameriką, Australiją ir visur kitur. Tuo būdu ji buvo vienas iš Vakarų civilizacijos formavimosi pradų. XXI a. pr. pasaulyje yra apie 2,2 mlrd. šios religijos išpažinėjų. Krikščionys sudaro nuo ketvirtadalio iki trečdaliao visų gyventojų; tuo būdu ši religija laikytina didžiausia pasaulyje. Keliose valstybėse tai ir valstybinė religija“.

1.2. Krikščionybė naujaisiais laikais

Šiomis dienomis krikščionybė - didžiausių pasaulio religijų, kurios pasekėjų visame pasaulyje galima įvardinti apie 2 milijardus žmonių. Dėka reformacijos atsirado naujieji religiniai judėjimai, tokie kaip: iš baptistų kilę sekmininkai, vėliau charizmatai. Atsiranda tokios bendruomenės kaip tarptautinė Taize, lietuviški „Gyvieji akmenys“.

Kaip teigia C. S. Lewis savo knygoje „Tiesiog krikščionybė“, „paskutiniaisiais laikais egzistuoja didžiulė grupė žmonių, kurie vadina save krikščionimis tik formaliai, be kokio nors gilaus tikėjimo krikščioniškomis dogmomis ar ateities eschatologija, nedalyvauja matomame Kristaus garbinime ir traktuojantys krikščionybę greičiau kaip tradiciją, kurioje jie gimė ir kuriai jie formaliai priklauso. Todėl dažniausiai tokio išpažinimo krikščioniškas tikėjimas svyruoja priklausomai nuo tikinčiojo įsitikinimų ir žinių, o taip pat aplinkos įtakos. Paskutiniaisiais šimtmečiais, sparčiai plintant materialistinei pasaulėžiūrai, vakarų krikščionybėje plečiasi ateistiniai požiūriai, vis daugiau žmonių palieka bažnyčią ir priima agnosticizmo ir atviro ateizmo pozicijas. Taip pat krikščionybėje atsirado nemažai erezijų ir sektų“.

Vienas iš pagrindinių katalikų simbolių - kryžius Jį tikintieji naudoja nuo seniausių laikų. Tertulianas knygoje De Corona paliudija, kad jis jau rado krikščionių tradiciją kryžiumi žymėtis kaktas. Nors pirmieji krikščionys žinojo kryžių, bet krucifiksai pasirodė tik nuo V a. Dar vienas svarbiausių pirmiesiems krikščionims simbolių buvo žuvis. Taip pat nuo pat pradžių krikščionys puošdavo kapus Kristaus, šventųjų atvaizdais, Biblijos scenomis ar alegorinių figūrų grupėmis. Katakombos buvo krikščioniškojo meno lopšys, o spėjimą, kad jie turėję baimintis naujakrikštų stabmeldystės, atremia gausūs pavyzdžiai I a. krikščionių piešinių ir net statulų. Kiti svarbūs krikščionių simboliai – chi-ro monograma, karvelis (Šv. Dvasia), aukojimo avinėlis (Kristus), vynmedis ir kt. Visi jie kilo iš Naujojo testamento.

2.LIETUVOS CRISTIANIZACIJA XIV A. PAB. – XV A.

2.1. Istorinė sankloda sudariusi sąlygas krikščionybei

1387 m. Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei (toliau LDK) priėmus katalikišką krikštą prasidėjo naujas ideologinis – kultūrinis procesas – didelės valstybės mažos teritorijos lotyniškoji katalikiškoji cristianizacija, kurią lydėjo konfesinė konfrontaciją su dešimteriopei didesnėje teritorijoje išplitusia įtakinga bizantiškąją stačiatikybe. Lietuvos krikštas ir po sekęs christianizacijos procesas vyko itin sudėtingu laikotarpiu – 1378 – 1417 m. katalikų Bažnyčia pergyveno didžiąją schizmą, kada vienu metu vadovavo du, o vėliau ir trys popiežiai. Kuris buvo teisėtas, o kuris neteisėtas, buvo neaišku. Būtent šiuo laikotarpiu buvo įsteigta Vilniaus vyskupija ir pradėta steigti Medininkų vyskupija. Esant tokiam sąmyšiui, daugelis dalykų vertinami skirtingai (Svetikas. E, 2009).

1385 m. Krėvos sutartimi (1pav.) Lietuvos didysis kunigaikštis (toliau – Ldk) Jogaila, tapęs Lenkijos karaliumi, įsipareigojo įvesti Lietuvos katalikybę.

1 pav. **1385 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos pasirašyta Krėvos sutartis**

Pasak E. Svetiko (2009), katalikybės, kaip valstybinės religijos, įvedimas vyko sparčiai ir iš esmės pakeitė politinę, ekonominę ir kultūrinę padėtį Lietuvoje. Pats krikštas vyko taikiai, be kraujo praliejimo. Antrasis krikšto aktas vyko po metų Lietuvoje 1387 m. pradžioje Jogaila su didele delegacija (2pav.), kurią sudarė vyskupas Andrius Vosljus Jastrembiecas ir kiti dvasininkai, lietuvių bei lenkų didikai, atvyko į Vilnių.

2 pav.1387 – **ujų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos krikštas Vilniuje**

Padėjus politinius ir teisinius katalikų Bažnyčios organizavimo pagrindus statyti bažnyčios ir steigti parapijas. Turėdami palankias sąlygas, katalikybė greitai ėmė plisti po Lietuvą.

Kaip teigia Prof. Dr. Paulius Rabikauskas, S. J. Bažnyčios istorijos fakulteto Pop. Gregorianumo universitete Romoje dekanas, „krikščionybė vingiuotais ir kliūčių pilnais keliais palyginti gana vėlai pasiekė Lietuvą, ji gana palengva joje leido šaknis, bet sykį išsišaknijusi ji tapo neatskiriama tautinės kultūros ir gyvenimo dalimi. Tapę katalikais, lietuviai liko savo tikėjimui ištikimi, jį išsaugojo per protestantizmo sukeltas audras, jį gynė, net kraują liedami, nuo carinių priespaudų ir pravoslavizmo kėslių, jį neša tvirtą, netgi nuskaidrintą per šių dienų nužmoginančios ir nudvasinančios priespaudos pavojus. Ir Lietuvai galioja žymaus prancūzo istoriko Jono Delumeau, giliai žvelgiančio į visą krikščionijos istoriją, konstatavimas: „Krikščionybė ir krikščionija turi ką parodyti, nežiūrint visų dviprasmiškumų, nežiūrint vienokių ar kitokių kompromituojančių įvykių, nežiūrint akivaizdžių nukrypimų nuo evangelijos; ji gali didžiuotis išpūdingais pozityviais rezultatais, kurių mes visi, krikščionys ir netikintieji, esame paveldėtojai“.

2.2. Istoriniai radiniai su krikščioniškais simboliais - krikščioniškosios kultūros paplitimo liudytojai

LDK prasidėjusią chriastianizaciją akivaizdžiai parodė naujų kapinių XVI a. atsiradimas, kuriose mirusieji nuo pat pradžių buvo laidojami pagal katalikų liturgines apeigas, aukštiekninki, R – V ašies kryptimi. Kapinės krikščioniškoje ideologijoje yra labai svarbi vieta, nes pagal Naująjį Testamentą, palaidoti žmonių kūnai amžinai neišnyksta, jie tarsi miega, ilsisi, o paskiau keliasi iš numirusiųjų (E. Svetikas, 2009).

Nuo 1966 m. iki 1975 m. vienas po kito pasirodė Urbanavičiaus straipsniai, kuriuose, pasinaudojant intensyviai gausėjančia XVI a. pab. – XVII a. kapinynų medžiaga, buvo ieškoma pagonybės pasireiškimų krikščioniškoje Lietuvoje. Nors ieškota tik senųjų tikėjimų relikvų, bet archeologinių kasinėjimų duomenys ir protestantų antikatalikiški rašiniai parodė, kad XV a. Lietuvoje ištiesai buvo pagonybė, ir nors ji jau neklestėjo, bet savo įtaką gyventojams vargu ar nusileido vis stiprėjančiai katalikybei (Urbanavičius, 1974b).

Kaip teigia E. Svetikas (2009), Vakarų Europos archeologijos istoriografijoje piligrimystė į šventąsias vietas nagrinėta ir toliau nagrinėjama gana plačiai. Išleisti piligrimų suvenyrų ir ženkliukų katalogai, kuriuose netgi nustatytos jų kilmės vietos. Deja, Lietuvos istoriografijoje domėtasi tik kelių diduomenės atstovų didžiąja piligrimyste į svarbiausius centrus, tuo tarpu į mažąją piligrimystę, kai keliauta į vietines ir artimiausių kaimynų šventąsias vietas, nei istorikai, nei archeologai dėmesio neatkreipė. Tyrinėjamuose kapinyuose buvo randama: papuošalų (3 pav.), darbo įrankių, pinigų, namų apyvokos daiktų ir kt. tačiau svarbus Lietuvos christianizacijai radinys – kryželiai.

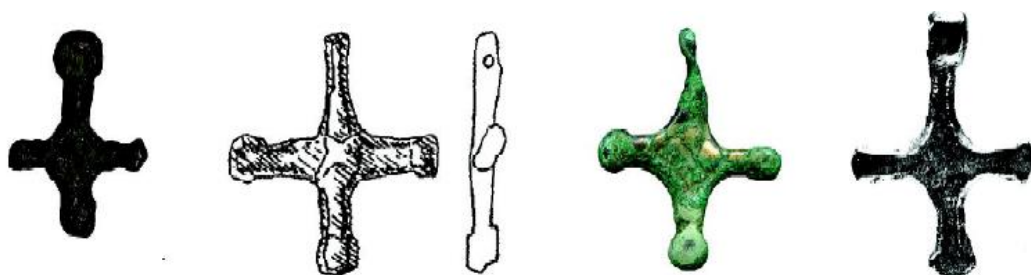

3 pav. Archeologiniai radiniai Klaipėdos piliavietėje

Kryželių rasta 15-oje kapų iš 9 XIV–XV a. kapinynų. Jie rasti pavieniai ir vėrinuose, kuriuos sudarė žvangučiai, stiklo ir emalio karoliai, kriauklelės bei kabučiai. Kryželių paskirtį vėrinuose Lietuvos archeologai vertina prieštaringai. Antai V. Urbanavičius vėrinį iš kryželio ir stiklo karolių, rastą Pakalniškių kapinyne, apibūdino kaip „katalikišką įkapę – rožančių. Pasak R. Volkaitės-Kulikauskienės ir A. Luchtano, „nors ir buvo gaminami kaip krikščionybės simboliai, tačiau, patekę į Rytų Pabaltijo kraštus, kryželiai prarasdavo sakralinę reikšmę ir tapdavo kabučiais - amuletais. Tuo gali būti paaiškinamas jų nešiojimas apvarose drauge su žvangučiais, sraigių kiauteliais, taip pat kelių kryželių nešiojimas vienoje apvaroje“. Šios kelios mintys išsakytos dar sovietinėje

Lietuvos istoriografijoje. Daugiau dėmesio kryželiams niekas neskyrė. Jie neklasifikuoti, neatlikta jų chronologinė analizė ir nesurinktos analogijos iš kaimyninių kraštų. Galima išskirti 9 kryželių tipus.

I tipas(4 pav.).Šio tipo kryželių viršutinė kryžma užbaigta ašele arba skylute, kiti trys kryžmų galai pastorinti, vidurys – rombo formos. Pastarojoje dalyje yra sunkiai įžiūrimų ženklų.

4 pav. **I tipo kryželiai rasti: Kriveikiškio, Kuršų kapo, Masteikių kapuose**

II tipas(5pav.).Šio tipo kryželių kryžmų galai platejantys, užapvalinti, jų viršutinėje kryžmoje yra ašelė. Visų keturių kryžmų galuose pavaizduotas reljefinis apskritimas su akimi, o kryželio viduryje – reljefinis rombas su akimi.

5 pav. **II tipo kryželiai rasti Narkūnų ir Pakalniškių kapuose**

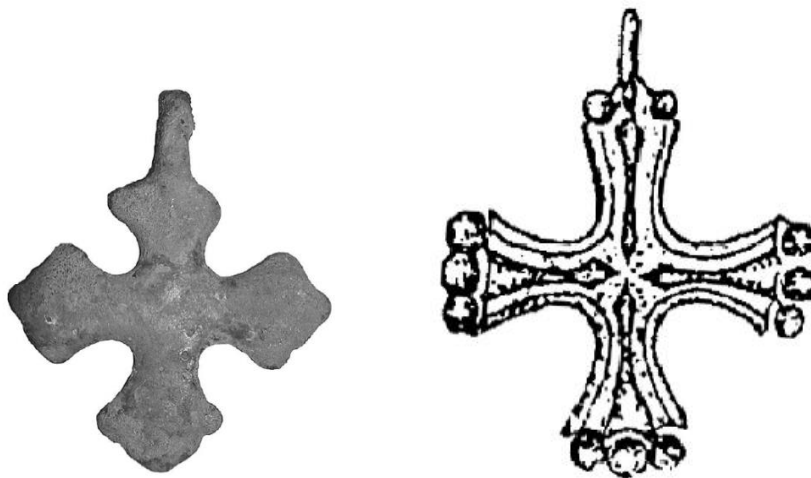
Pasak R. Volkaitės - Kulikauskienės ir A. Luchtano, „Narkūnų kryželiai datuojami XIV a. , o Pakalniškių – XVII a. II puse. 1913 m. kasinėto Pakalniškių kapinyno kapų fiksacija, kurią atliko Tadas Daugirdas, vertintina kaip klastotė, nes daugeliu atvejų šių kapų inventorių duomenys ir įkapių vieta iš esmės skiriasi nuo visų kitų XIV a. pabaigos–XVII a. kapinynų duomenų. Susidaro įspūdis, kad T. Daugirdas, naudodamas griaučių šablonus, „sudėliojo“ skirtingų laikotarpių radinius į įsivaizduojamas vietas menamuose kapuose“.

III tipas (6 pav.). Šio tipo kryželių kryžmų galai, perkirsti skersinukais, simbolizuoja Švč. Trejybę. Jų viršutinėje kryžmoje, kaip ir II tipo kryželių, yra ašelė.

6 pav. III tipo kryželiai iš kaimyninių kraštų. (*Livonija, Vokiečių ordinas*)

IV tipui (7 pav.) priskirtas kryželis su profiliuotais kryžmų galais, panašiais į trilapį, kuris turėtų simbolizuoti Švč. Trejybę. Vienas toks kryželis sudarė vėrinį su mažiausiai trimis rombo formos skardiniais kabučiais, įvijėlėmis ir stiklo karoliukais (apie 300) Kriveikiškio 7–8 metų amžiaus vaiko kape. Sprendžiant pagal kitus šio kapo koreliacijos duomenis, IV tipo kryželio chronologiją galima apibrėžti XIV a. pabaiga–XV a. I ketvirčiu, o **V tipui** (8 pav.) priskirtas kryželis, rastas 3-iosios Kuklių perkaso moters kape.

7 pav. IV tipo kryželis iš Kriveikiškio kapo, 8 pav. V tipo kryželis iš 3-iosios iKuklių perkaso

Jame pavaizduotas reljefinis profiliuotas kryžius, kryžmų galai išplatinti ir užbaigti trijų apskritų spurgelių eilutėmis. Kryželis sudarė vėrinį su trimis dideliais ir vienu mažu žvangučiu, kaurio kriauklelėmis bei įvairiais stiklo karoliais. VI – VII tipo kryželiai rasti labai panašūs į jau išvardintuosius.

Įdomesnis, įmantresnis rastas **IX tipo** kryželis lotyniškajame kryželyje pavaizduota sėdinti Švč. Mergelė Marija su kūdikėliu Jėzumi ant rankų (9 pav.). Vertikaliosios kryžmos galai yra skirtingų formų, o horizontaliosios – identiški. Visuose kryželio galuose matyti neaiškūs ženklai.

9 pav. IX tipo lotyniškasis kryželis

Archeologams, išanalizavus, suskaičiavus visus rastus LDK radinius su krikščioniškais simboliais, galima daryti išvadą, jog daugiausiai rastuose radiniuose pavaizduotas kryžius, svastika retas simbolis LDK christianizacijoje. Šis ženklas pavaizduotas tik ant kelių galvos vainikų. Neretai radiniuose galima rasti Kristaus monogramos simboliką, šiuo ženklu buvo žymima Kristus ar krikščionybė apskritai. Pintuose žieduose, segėse galima atpažinti reljefinius erškėčių vainikus. Taip pat nemažoje radinių grupėje pavaizduoti simboliai reiškiantys Prisikėlimą. Vėlyvaisiais viduramžiais Kristaus prisikėlimą simbolizavo liūtas ir rožė. Keliose dešimtyse radinių minuskulinė arba majuskulinė Ω (omega), kuri krikščioniškoje simbolikoje yra pasaulio pabaigos simbolis. Antrąją pagal gausumą radinių grupę sudaro radiniai, simbolizuojantys vynmedį. Gana negausiai rasta radinių, kuriame būtų vaizduojami simboliai žymintys Kristaus gimimą, Švenčiausiąją Trejybę.

2.3. Lietuvos christianizacijos ypatumai

Remiantis teologu A. Kavanagh, galima daryti išvadą, krikščionybė Lietuvoje buvo įvesta ne pasišventusių misionierių dvasinio vadovavimo dėka, bet remiantis valdovų politiniais siekiais, krikščioniškos tiesos ir papročiai įsisavinti turėjo pamažu, apaštališkai vadovaujant paskirtiesiems vyskupams ir kunigams. Nors pirmieji parapijų klebonai buvo svetimtaučiai (daugiausia lenkai, čekai ar mozūrai) ir dažniausia nesirūpino liaudies tikyba.

Teologas A. Kavanagh, atlikęs išsamią krikščioniško kulto studiją, teigia, kad krikščionybei būdingas pažinimas, pirmiausia reikalauja atvaizdavimo (Kavanagh, 1992).

Pasak Karaliūnaitės. V (2009), istorikai vieningai sutaria, kad būtent vienuolynai Lietuvoje kėlė žmonių religinį sąmoningumą, pamaldumą ir veiklumą. Vilniaus krašte krikšto

aušroje ypač pasižymėjo pranciškonai, XIV a. pab. Vilniuje aptarnavę tris bažnyčias, dominikonai, augustinijonai. Reikia pažymėti, kad Žemaitijoje per du krikščionybės gyvavimo šimtmečius vienuolynai nebandė ar nepajėgė įsikurti. Galbūt todėl ten taip lėtai vyko krikščionėjimo procesas, kurį XVI a. dar labiau prislopino protestantizmo sąmyšio banga. Tik XVII a. pradžioje, vyskupui Merkeliui Giedraičiui vadovaujant, Žemaitijoje prasidėjo katalikybės renesansas.

XIV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje Lietuvoje katalikybė buvo jauna religija: dar tik kūrėsi vienuolynai ir parapijos, buvo statomos bažnyčios, puošiamas jų vidus, išigyjamas inventorius, liturginiai reikmenys. Žmonės, priėmę krikštą, menkai tebuvo susipažinę su katalikų tikėjimo tiesomis, nes tam nebuvo pakankamos katechezės. Be to, reikėjo kelių kartų, kad krikščioniški pagrindai prigytų, suaugtų su lietuviu, turinčio išskirtinai gamtinę pasaulėžiūrą, dvasia (Kosman, 1976).

Eucharistijos kulto tradicijos Lietuvoje galutinai įsitvirtino XVII a., reformacinėms konfesijoms Lietuvoje draudžiant bet kokius šio kulto pasireiškimus, o katalikiškajai pusei jį itin skatinant. Visoje Vakarų Bažnyčioje šis kultas buvo atliekamas kaip veiksminga kontrreformacinė priemonė. Tačiau Bažnyčios liturgijos istorija išvardija ir daugybę negatyvių nukrypimų sureikšminant šį pamaldumą, jį iškeliant aukščiau už Eucharistijos liturgiją ir dalyvavimą Šv. Komunijoje (Kavanagh, 1992).

3. RELIGIJOS KAIP SOCIALINIO INSTITUTO SUVOKIMAS

3.1. Religijos sampratos strategijos

Šiuolaikinėje visuomenėje vykstančios transformacijos, pasaulėžiūros ir vertybių daugialypiškumas, globalizacija ir socialinė fragmentacija lemia ir religijos kaitą. Šiomis dienomis kinta ne tik religijos samprata, bet ir jos formos bei funkcijos. Tiriant šį reiškinį pasitelkiamos sociologijos klasiko M. Weberio ir É. Durkheimo koncepcijos, grindžiamos religijos socialinės sandaros bei jos funkcijų analize. Atkreiptinas dėmesys į šiuolaikinių autorių (R. Wuthnow, P. L. Bergerio, Th. Luckmanno, R. Grigo, I. E. Laumenskaitės, A. Navicko ir kt.) indėliai analizuojant religijos sampratą, formas bei funkcijas šiuolaikinėje visuomenėje, kurioje religija – vienas iš daugelio pasaulėžiūros, vertybių, elgesio standartų formavimo veiksnių (Advilonienė, Ž, 2005).

Paprastai skiriamos trys religijos sampratos strategijos – funkcinė, substancinė ir simbolinė. Substancinė religijos samprata skiria jos elementus, apibrėžia, „kas yra“ religija, atmesdama funkcinį požiūrį religijai artimus reiškinius. Tuo tarpu funkcinė religijos samprata pabrėžia ne jos komponentus, o funkcijas („ką religija daro“; M. Yingeris, V.I. Garadža; E. Durkheim). Simbolinė religijos samprata religiją perteikia kaip prasminį (simbolinį) pasaulio modelį, padedantį suvokti gyvenimo prasmę, konstruoti savo pasaulėvaizdį (Geertz Cl., R. Wuthnow R., Berger P. L.).

3.2. Religija šiuolaikinėje visuomenėje

Religija – vienas svarbiausias visuomenėje egzistuojantis socialinis institutas, formuojantis jos ideosferą. Tradiciškai ji apibrėžiama kaip tipizuota (suinstitucinta) tikėjimo anapusine realybe išpažinimo ir praktikavimo sistema (apimanti kultą, hierarchiją, doktriną, simbolių ir vertybių sistemą), vienijanti konkrečios religijos išpažinėjus ir bendruomenes (Advilonienė, Ž, 2005).

Anot R. Wuthnow, religija yra ne vien doktrina, nuotaikos ir motyvacijos, bet ir individų tarpusavio sąveika, religinės apeigos, gedulo, džiaugsmo ir kitų išgyvenimų valdymo mechanizmas (Wuthnow, 1996). R. Grigas taip pat pabrėžia socialinį religijos matmenį, teigdamas, kad ji yra ne vien „teologinės misijos – Dievo, Pasaulio, Sutvėrėjo ir Absoliuto“ teigėja, bet ir kitų svarbių funkcijų – „dvasinės-dorovinės bei emocinės kultūros formavimo (socializacijos); bendruomeninės sąmonės ir bendruomeniškumo ugdymo; psichologinės relaksacijos; komunikacijų, supranacionalumo plėtros“ (Grigas, 1998) – vykdytoja. Anot P. Hortono ir C. Hunto, religija apima vertybes (tikėjimą anapusine realybe, dorovines– dvasines vertybes, jų formuojamą

santyki su aplinka), socialines procedūras (socialinę kontrolę, religinius įsipareigojimus, religinę socializaciją) bei vaidmens ir statusų sistemą (dvasininko, pasauliečio; Horton ir Hunt, 1976).

Dinamiškoje šiuolaikinėje visuomenėje kinta ne tik religijos formos, bet ir jos samprata. Religijos statuso neretai siekia aiškios doktrinos ir/ar struktūros neturinčios grupė. Taip kyla klausimas, ką mes vadiname religija? Tačiau sociologijos klasikas M. Weberis pagrindinį dėmesį skyrė ne religijos „esmės“ analizei, o socialiniam jos aspektui, religiją suvokdamas ne vien kaip dogmas, doktriną ar teologiją, bet ir kaip socialinių santykių sistemą bei etiką. Tyrinėdamas skirtingas religijas ir orientuodamasis į socialinį religijos aspektą, jis atkreipė dėmesį į joms būdingas dievo ir pasaulio sampratas, religinių idėjų ir sociokultūrinio konteksto sąsajas. Jis priėjo išvados, kad „tik krikščionybė turi plačią, griežtai privalomą ir sistemingai racionalizuotą teorinę dogmatiką, (Weber, 2000).

E. Durkheimas, siejantis ją su funkcijomis, kurias ji atlieka visuomenėje. Anot jo, sąvoka „religija“ naudotina, „kai aprašoma tai, kas vienija žmones kaip bendriją: jos turinyje yra mažiau to, kas susiję su tikėjimo sritimi, o daugiau to, kas sudaro buvimo kartu pagrindą. Anot jo, religija yra „socialinis dalykas“ (Durkheimas. E, 1999).

Visuomenės evoliucijoje vykstant diferenciacijai religija ir Dievas vis labiau išstumiami iš socialinės srities į „asmeninę sritį (jie tampa asmeniniu reikalu ir yra individualizuojami), todėl bažnytinio religingumo nykimas skatina naujas religijos formas, kurios tenkina šiuolaikinėje visuomenėje gyvenančių žmonių poreikius, formavimąsi, savitumą (Advilonienė. Ž, 2005).

Savitą religijos kaip instituto sampratą pateikiama P. Bergerio koncepcijoje, čia religija įgauna socialinio instituto formą. Anot jo, ji yra žmonių suformuota simbolių sistema, suteikianti tvarką („kosmosą“ vietoj chaoso) ir pažabojanti netvarką. Kartutai bandymas suteikti pasauliui prasmę – „Šventybės skliauto“ dėka formuojamos ir patvirtinamos normos ir vertybės, garantuojančios socialinę tvarką ir pastovumą. Religija gali būti suprantama ir kaip objektyviai priimama, internalizuojama socialinė projekcija, socialiai sukonstruotas tikrovės vaizdas.

Taip pat neabejotinai svarbi religijos (ypač Bažnyčios) funkcija – socialinio–bendruomeninio sutarimo ir socialinių santykių tinklainės užpildymas tęstinėmis vertybėmis ir gyvenimo kokybės (pilnatvės) laidavimas (Bergeris P.L; Luckmanas Th. , 1999).

4. RELIGINIO TURINIO KNYGŲ SUSIFORMAVIMAS

4.1. Istorinė religinių knygų raida

Knygrišystė – knygos įrišimo amatas, kurio pradžia siekia IV – Va. Jau Egipte papirusai būdavo meniškai apipavidalinami ir laikomi dekoruotose dėžutėse. Pradėjus gaminti diptichus, vienodo formato vaškuotose lentelėse buvo išgręžiamos skylutės ir virvute surišamos į vieną knygą, vadinamąjį kodeksą. Iš vaškinių lentelių kodeksu atsirado pergamento kodeksas, pergamentiniam kodeksui apsaugoti prie jo iš abiejų pusių buvo tvirtinamos lentelės, tai knygos apdarų ir knygos grafiško apipavidalinimo meno pradžia iš kurio ir išaugo dabartinė knyga. Pasaulyje meninė knygrišyba turi senas tradicijas, o Lietuvoje meniškai įrištos knygos pasirodė XV a. pradžioje. Lietuvos feodalinės valstybės laikais Vilnius buvo knygrišystės centras, o 1579 m. įkūrus Vilniaus universitetą spausdintų knygų ir knygrišystės amato poreikis dar labiau išaugo.

Iki knygų spausdinimo staklių išradimo knygos buvo perrašinėjamos ranka. Knygų prekybos pradžia laikoma maždaug V a. pr. m. e. Tuomet atsiranda sąvokos „bibliopola“ – knygų pirklys, „biblioteka“ – knygynas. VII – X a. atsiranda vienuolynai, kuriuose pradėtos perrašinėti knygos. Jie tampa pagrindiniais knygų perrašinėjimo ir prekybos centrais. Tačiau knygas perrašinėjo ne tik vienuoliai, bet ir pasauliečiai. Knygų perrašymas ypač suklestėjo VII-X a., kai ėmė kilti miestų kultūra, vystyti prekyba, kurtis universitetai. (Šaulauskaitė D. M. 2007m., p.10).

Maždaug XIV – XV a. perrašinėjimą perėmė pirkliai, amatininkai. Pirmieji perrašinėtojai rašydavo žąsies plunksna. Knygos dažniausiai būdavo religinio turinio ir itin brangios (10, 11 pav.), todėl sunkiai įperkamos žemesnio socialinio sluoksnio atstovams.

10, 11 pav. XIV – XV a. religinio turinio prabangios, ranka rašytos knygos

1455m. Johannesas Gutenbergas išrastas knygų spausdinimo staklės (12 pav.) tapo pasauliniu perversmu knygos istorijoje - informacija ėmė skliti spausdintų knygų forma.

12 pav. J. Gutenbergo išrastos knygų spausdinimo staklės

Gutenbergo išrastos spausdinimo staklės pakeitė istoriją: knygos gerokai atpigo, sutrumpėjo rašymo procesas, nebereikėjo įdėti šitiek darbo norint parašyti knygą. Tuo metu imta leisti inkunabulus. Inkunabulai (lot. *incunabula* – lopšys, vystyklai). Daugiausia tarp inkunabulų religinio turinio knygų. Iš religinių knygų svarbus yra mišiolas. Mišiolas sudaro Šv. Mišių tekstai kiekvienai bažnytinių metų dienai ir Šv. Mišių laikymo taisyklės. Inkunabulų rinkinyje saugomas Baselio mišiolas (13pav.) (*Missale Basiliense*), išleistas 1485 m. garsaus Baselio spaustuvininko Nikolaus Kesslerio.

13 pav. Missale Basiliense

XV – XVII a. knygos įrišamos oda (14,15 pav.). Vakaruose knygų viršeliai buvo gana sunkūs, dažniausiai gaminami iš medžio, su prie viršelių pritvirtintais rankų darbo priešlapiais. Knygų dydžiai būdavo gana įvairūs. Tuo metu visos knygos dažniausiai būdavo religinio turinio. Odinių knygų dekoravimui naudodavo metalą, brangakmenius, dramblio kaulo plokštes (reljefui).

Vėliau pradėta atsisakyti sunkių medinių įrišių – juos keitė kartoniniai, aptraukti oda, arba tik su odos nugarėle.

14,15 pav. Oda įrištos knygos

XVII – XVIII a. religinių knygų įrišimai masyvesni, ornamentai vingrūs, sodrūs. Daugiausia buvo įrišama religinio turinio knygų: maldaknygės, mišiolai, brevijoriai, kt., knygos buvo puošiamos įvairiais ornamentais, sutvirtintos metaliniais apkaustais (16,17 pav.).

16, 17 pav. XVII – XVIII a. Romos Mišiolai

XIX – XX a. knygų įrišimai tapo lakoniškesni, nors religinių knygų viršeliai ir toliau išliko gana prabangūs. Religinėms knygoms įrišti naudojamo reljefo, graviūros ir kitos odos

apdailos technologijos, taip pat daug knygų buvo dekoruojamo auksu. Šiuo laikotarpiu buvo įrišami mišiolai, Biblijos.

17,18 pav. XIX – XX a. oda įrišti Romos Mišiolai

4.2. Religinio turinio knygos Lietuvoje

Viduramžiais Lietuvoje įsikūrę pranciškonų ir dominikonų ordinai turėjo rankraštinų lotyniškų bažnytinių knygų: giesmynų, agendų, Biblijų (vulgatų). Religinė knygų Vilniaus vyskupijai perrašinėtojai dirbo ir karalienės Jadvygos dvare. Sena rankraštinų knygų tradicija gyvavo ir LDK stačiatikių vienuolynuose. Tačiau tikiškos minties istoriją ir sklaidą Europoje iš esmės pakeitė spaudos išradimas ankstyvaisiais naujaisiais laikais.

Konservatyvi ikitridentinės Katalikų bažnyčios politika nebuvo palanki pirmosioms spaustuvėms Lietuvoje atsirasti. Laikydamosi tradicinio požiūrio, jog rašytinės religinės minties sklaidimas tautinėmis kalbomis kelia erezijų pavojų, iki pat XVI a. 8-ojo dešimtmečio savo reikmes Bažnyčia tenkino užsienyje spausdinamomis liturginėmis knygomis lotynų kalba, o pasauliečius švietė žodinės tradicijos priemonėmis. XV a. pabaigoje–XVI a. pradžioje Vilniaus vyskupijoje, priklausiusioje Gniezno arkivyskupijai, ėmė rasti iniciatyvų užsakyti, kad Lenkijoje būtų parengta ir išspausdinta būtent LD Kreikmėms pritaikytų bažnytinių lotyniškų knygų (Pociūtė. D, 2009) Kaip teigia D. Pociūtė, „spaudai atsirasti pačioje LDK nepadėjo vangi Bažnyčios švietimo politika – iki Vilniaus jėzuitų kolegijos įkūrimo 1570-aisiais Lietuvoje nebuvo nė vienos viduriniojo tipo mokyklos, išskyrus be Vilniaus vyskupo leidimo vienerius metus (1542–1543) sostinėje veikusią privačią humanistinę evangeliko Abraomo Kulviečio mokyklą, įkurtą su karalienės Bonos Sforzos (Sforcos) protekcija. Tad natūralu, jog Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pirmieji spaudos išradimu ėmė naudotis Reformacijai, skelbusiai tiesioginį ryšį tarp išganymo ir biblinio žodžio pažinimo, palankūs kultūros veikėjai“.

Pirmoji Lietuvoje 1547m. išleista religinės tematikos knyga - Martyno Mažvydo „Katekizmas“ (19, 20 pav.). Knyga parengta sumaniai, pasinaudojant kitų tautų autorių darbais, kad patenkintų ne tik Bažnyčios, bet ir pasauliečių kultūrinius poreikius. Iš tikrųjų knygelė yra gana universali.

19, 20 pav. **M. Mažvydo „Katekizmas“**

Maždaug 1550 m. pasukęs į protestantizmą žymiausias Lietuvos XVI a. didikas, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio artimiausias draugas ir patikėtinis kunigaikštis Mikalojus Radvila Juodasis yra pirmosios LDK lotyniškojo šrifto spaustuvės įkūrėjas ir nebeutrūkstamos LDK spaudos istorijos pradininkas. 1553 m. kunigaikščio dvare Brastoje pradėjusi veikti spaustuvė ir jos produkcija yra vienas reikšmingiausių Lietuvos Renesanso kultūros laimėjimų. Brastoje parengtos knygos pasižymi dviem išskirtinėm ypatybėm: Brastos spaustuvės ir Lietuvos Renesanso knygos istorijos ir Lietuvos reformatų pasididžiavimas –1563 m. rudenį su Radvilos Juodojo dedikacija Žygimantui Augustui išleista Biblija, žinoma Brastos, arba Radvilų Biblijos, pavadinimu (21 pav.).

21 pav. **Brastos Biblijos fragmentas**

Tai pirmasis viso Šventojo Rašto leidimas Lietuvoje, o sykiu apskritai pirmas visas protestantiškas Biblijos lenkų kalba leidimas (Pociūtė. D, 2009).

Pasak R. Cicienienės, XVII - XVIII a. knygų leidybą pradėjo organizuoti ir kitos katalikiškos religinės institucijos. Tai Bazilijonų, Pranciškonų ir Pijorų spaustuvės, kurios buvo įkurtos prie tų pačių pavadinimų vienuolynų. Knygos lietuvių kalba taip pat buvo leidžiamos Rytų Prūsijoje. Daugiausia jų išspausdinta Karaliaučiuje J. Roisnerio ir J. H. Hartungo spaustuvėse. Tačiau po trečiojo Lietuvos - Lenkijos padalijimo (1795 m.) pamažu Lietuvoje pradėjo įsigalėti Rusijos imperijos įstatymai, kurtis naujos valstybinės institucijos. Knygų leidybai įtakos turėjo ir Vilniaus universiteto uždarymas 1832 m., o vėliau daugelio profesorių bei kitų mokslo darbuotojų išblaškymas iš Vilniaus. Labai sukrėtė Lietuvą 1831 ir 1863 m. sukilimai ir ypač leidybos darbą paveikęs carinės valdžios įvykdytas lietuviškosios spaudos uždraudimas 1864 metais. Šitokios aplinkybės labai sunkino tolesnį knygų leidimą Lietuvoje.

Bene didžiausią leidybos veiklą Vilniuje išplėtojo Juozapas Zavadskis. Vroclave ir Leipcige įgijęs gerą poligrafinio išsilavinimą, 1803 m. jis atvyko į Vilnių, o 1805 m. Vilniaus universiteto vadovybė išnuomojo jam dešimčiai metų visiškai žlungančią spaustuvę su patalpomis universiteto rūmuose. Taip prasidėjo Zavadskių dinastijos leidybinė-spaustuvinė veikla, trukusi iki pat 1940 metų. XIX a. aktyvią leidybinę veiklą plėtojo Diecezijos (Misionierių) spaustuvė (1799 - 1843 m.). Be gausiai leistos religinės literatūros, joje buvo organizuota ir kalendorių bei mokslinės literatūros leidyba. Nemažai čia išleista ir lietuviškų knygų, kurių bendras skaičius viršija 60.

Toliau magistro darbe pateikiama keletą religine tematika išleistų leidinių Lietuvoje. Pirmasis 1869 m. išleista Biblija (22 pav.).

22 pav. 1869 metais išleista Biblija

Knygos viršelis yra su žalvariniais gumburais (22 pav.), dviem odiniais užsegimo dirželiais ir metalo kabėmis. Viršelio vidinėje pusėje – knygos savininko įrašai.

Kita magistro darbe pateikta Biblija išleista 1903 metais (23 pav.). Biblijoje kartu įrišta ir „Naujasis Testamentas“. Viršeliuose – tiesių linijų rėmelių su augaliniais ornamentais įspaudai. Pirmojo viršelio centre – kryžiaus, antrojo – taurės auksinti įspaudai. Ornamentuotoje nugarėlėje yra auksintas įspaudas: *Bybeles*.

23pav. **Biblija išleista 1903 metais**

Išanalizavus literatūrą, straipsnius, galima daryti išvadą, jog Lietuvoje įrišant knygas buvo naudojami inicialai, monogramos, vardai ir herbai. Iki spaudos išradimo knygrišiai darydavo įdubusius pavienių raidžių spaudus, tuomet jų įspaudai odoje būdavo iškilūs. Vėlesnės - įdubusios raidės buvo dažomos įvairiomis spalvomis, tačiau spalvoti įspaudai odoje būdavo nepatvarūs, dažai greitai nusitrindavo. Beje, yra duomenų, kad Lietuvos knygrišiai labiausiai mėgo naudoti veršiuko odą, nes ji - minkšta ir ne tokia porėta, kaip, pavyzdžiui, kiaulės.

5. TYRIMAS MAGISTRO DARBO TEMA ŠIUOLAIKINIŲ AUTORIŲ RELIGINIO TURINIO KNYGŲ MENINIAI SPRENDIMAI

Religija, kaip ją vadina A. Jacopozzi, yra „bendravimas su giliausia bei galutine tikrove. Kas ši tikrovė yra savyje, galima, kaip matysime vėliau, suvokti labai įvairiai. Tačiau niekas neneigia, kad tai pati gilioji ir pati paskutinioji tikrovė. Nuosekliai tad ir bendravimas su ja savaime virsta irgi pačia pastarąją žmogaus sąsaja: užu religijos nebėra nieko, ko reikėtų dar ieškoti ir ką būtų galima dar rasti“ (Jacopozzi. A, 1997).

Tuo remiantis, galima teigti, jog religinės knygos taip pat yra bendravimas su žmonėmis. Remiantis filosofu A. Jacopozzi, jau ir viduramžiais būta reikšmingo egzegetinio aktyvumo. Vienuolynuose įsigali *lectio divina*. Iš bažnytinių mokyklų ir vienuolynų katedrų aiškinama šventosios knygos (Jacopozzi. A, 1997).

Religinės knygos pagal turinį ir paskirtį skirstomos į Biblijas, mišiolus, oficialiuosius giesmynus, susirinkimininkų giesmynus bei maldaknyges ir pamokslų rinkinius. Tuo remiantis atliekamas fenomenologinis religinių knygų tyrimas, analizuojant religinių knygų meninį sprendimą, naudojamas odos menines apdailos technologijas, simboliką, spalvas.

5.1. Biblijų meninis apipavidalinimas

- **Biblijos.** Biblija tai krikščionių šventasis raštas, ją taip pat vadinamas *Dievo Žodžiu* arba *Šventuoju Raštu*, įvairių autorių raštų rinkinys, religinės dogmatikos ir pamaldų pagrindas, sudarantis žydų tikėjimo pagrindą. Dalis Biblijos (Senasis Testamentas) (24 pav.) yra kilęs iš judėjų religijos, todėl taip pat yra žydų šventoji knyga. Biblijos struktūra: Senasis ir Naujasis testamentai. Lietuviškąją Bibliją vadinama – M. Mažvydo „Katekizmas“.

24 pav. Senasis Testamentas

Leonard E. Haley yra iš tokių menininkų, kuris domisi ne tik senovinių baldų restauracija, bet ir religinių knygų įrišimais. Jis daugiau nei 30 metų patirtį turintis knygrišys.

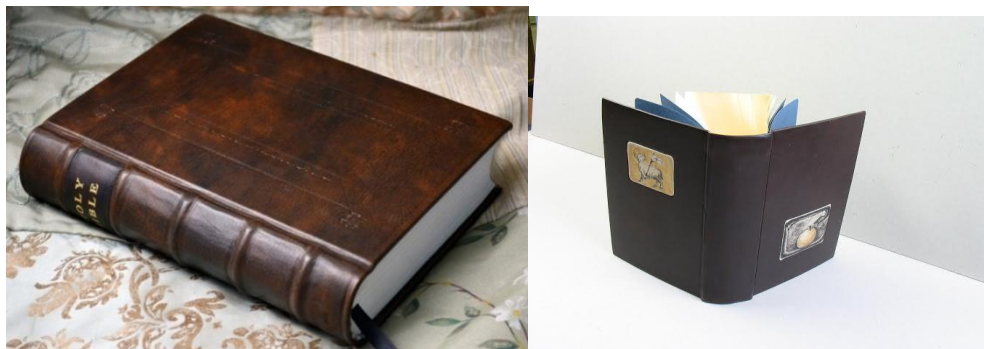
- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos** (25, 26 pav.): reljefas, auksavimas, sendinimas, šlampavimas, įspaudai.

25, 26 pav. Leonard E. Haley Biblijos

- **Simbolika.** Šiose menininko sukurtose biblijose galima išvelgti kryžiaus simboliką, kuris krikščionybėje siejamas su nukryžiuotoju Kristumi ir yra tikinčiojo atsidavimo išraiška. Jis primena, kad nors Jėzus ir mirė, jis vėl prisikels iš numirusiųjų ir iškils virš mirties.
- **Spalvų simbolika.** Šioms knygoms sukurti naudojamos rudos ir aukso spalvos atspalviai, kurios simbolizuoja, žemę, turtą, nužeminimą bei pusiausvyrą. Be to ši spalva reiškia dvasios ir mirties degradaciją. Aukso spalva šiose knygose atspindi prabangą, išskirtinumą, dėmesį.

Taip pat šis knygrišys improvizuoja įrišant Šventąsias knygas - Biblijas, jas įrišdamas remiantis XVII a. stiliumi (27 pav.). Taip tokią knygos interpretaciją pateikia ir Vilniaus knygrišių gildijos narė E. Keršulytė. (28 pav.).

27 pav. Leonard E. Haley įrišta Biblija, 28 pav. E. Keršulytės įrišta Biblija

Vienas iš knygrišių įrišinėjantis Biblijas Glenn Malkin iš Europos. Tai daugiau nei 50 metų turintis knygrišys, kurio mokytoja Paul Delrue.

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos** (29, 30 pav.): reljefas, įspaudai, šampavimas, auksavimas.

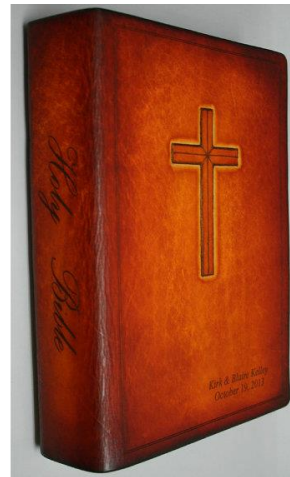

29,30 pav. Glen Malkin įrištos Biblijos

- **Simbolika.** Nagrinėjant šias sukurtas knygas – Biblijas, galima išvelgti krikščionybės simbolius – Marijos paveikslą, augalinius ornamentus, kvadrato, stačiakampio simboliką, kvadratas sakralinėje geometrijoje tapatinamas su tvarka, materija, tvirtumu, pastovumu. Kitos asociacijos - lygybė, teisingumas, tiesa, išmintis, žemė. Kvadrato simbolis leidžia mums pavaizduoti tokias sąvokas kaip pasaulio kryptys, metų laikai, žmogaus gyvenimo ciklas, gamtos stichijos, paros metas. Šią simboliką galima sieti su Biblijos turiniu.
- **Spalvų simbolika.** Biblijoms sukurti naudojamos tamsios žemės spalvos, kurios simbolizuoja, tamsą, liūdesį, kančią. Tamsi spalva knygoje derinama su aukso spalva. Šios spalvos papildo viena kitą.

Toliau magistro darbe pateikiami modernūs Biblijos įrišimų pavyzdžiai Christopher Brock (31 pav.) ir Karl & Blaire Kelly (32 pav.) knygų įrišimai. Galima išvelgti, jog knygos - modernios, šiuolaikiškos.

- **Naudojamos odos meninės apdailos technologijos** (31,32 pav.). Šioms knygoms sukurti naudojamos odos graviravimo technologijos, odos sendinimo, dažymo, deginimo lazeriu odos apdailos meninės technologijos.

31 pav. **Christoper Brock** ir 32 pav. **Karl & Blaire Kelly** įrištos Biblijos

- **Simbolika.** Pagrindinis šių knygų simbolis – kryžius, kuris tapatinamas su nukryžiuotuoju Kristumi, tai - tikinčiųjų atsidavimo išraiška. Jis primena, kad nors Jėzus ir mirė, jis vėl prisikels iš numirusiųjų ir iškils virš mirties.
- **Spalvų simbolika.** Šioms knygoms sukurti naudojamos žemiškos – rudų atspalvių spalvos, kurios siejamos su žeme, gamta, žmogumi ir jo dvasiniu pasauliu.

E. Kušienė pateikia savo interpretaciją įrišant Naująjį Testamentą (33 pav.).

- **Naudojamos odos meninės apdailos technologijos.** Šiai knygai sukurti naudojamos: odos reljefo, sendinimo, auksavimo meninės odos apdailos technologijos.

33 pav. **Naujasis Testamentas**

- **Simbolika.** Šiame Naujajame Testamente pagrindinis simbolis – kryžius, kuris siejamas su krikščionybe, bei Jėzaus Kristaus nukryžiuoimu. Šis kryžius knygą dalija tarsi į keturis kvadratus, kuriuos galima sieti su metų laikais, tvarka, tvirtumu.

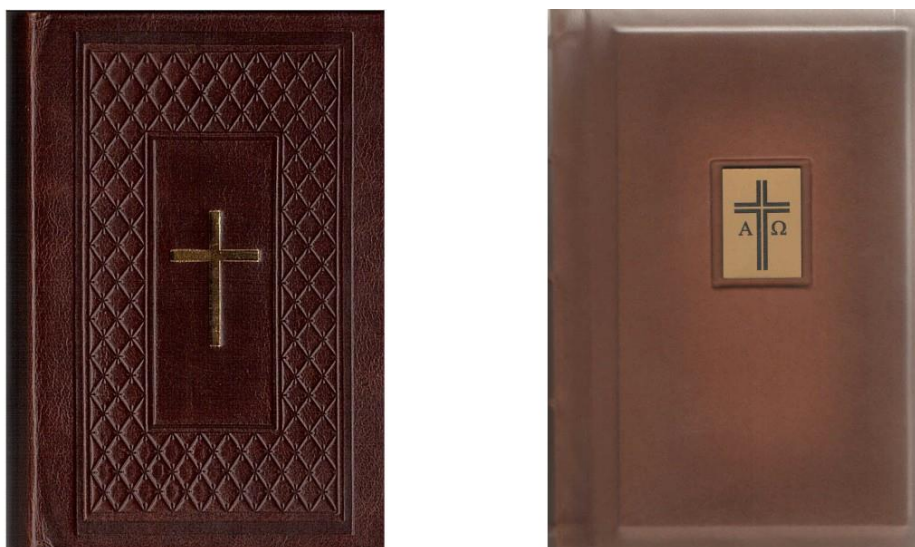
- **Spalvų simbolika.** Knygai sukurti naudojamos rudos spalvos, kurios derinamos su auksu. Tai žemės, gamtos spalvos.

Savo interpretacijas Biblijos tematika pateikia ir Šiaulių universiteto bakalauro studijų studentė A. Žostautaitė, 2008 m. (34,35 pav.). Įrištos Biblijos minimalistinio stiliaus, lakoniškos. Naudojamos: odos reljefo, inkrustavimo meninės odos apdailos technologijos. Biblijoms įrišti naudojama žalia – žemės spalva.

34,35 pav. A. Žostautaitės įrištos Biblijos

Atliekant magistro darbą tyrimą analizuojamos lietuvių knygrišių nežinomų autorių knygos (36,37 pav.). Tai modernaus, lakoniško dizaino įrišimo knygos.

36,37 pav. Modernaus dizaino Biblijos

- **Naudojamos odos meninės apdailos technologijos.** Šioms knygoms sukurti naudojamos; odos reljefo, įspaudo kliše, dažymo technologijos.
- **Simbolika.** Pagrindiniai šių knygų simboliai: kryžius, alfa ir omega, kurie simbolizuoja pradžią ir pabaigą.
- **Spalvų simbolika.** Knygoms įrišti naudojamos rudos, žemiškos spalvos.

5.2. Maldaknygės ir giesmynai

- **Maldaknygės.** Tai maldų knygos, kurios skirtos pasauliečiams. Šių knygų atsiradimo pradžia siejama su vėlyvaisiais viduramžiais. Maldų tekstai – vienas ankstyviausių ir pamatinių bažnytinės literatūros žanrų. Viduramžių maldaknygės buvo rankraštinės, kai kurios, skirtos aukštiems asmenims, puošniai iliuminuotos. Pirmos spausdintos lietuviškos maldaknygės buvo paruoštos Martyno Mažvydo ir publikuotos jo raštuose. Pirmoji katalikų maldaknygė Lietuvoje parengta Jurgio Kasakauskio – Rožančius švenčiausios Marijos panos. Katalikiškos maldos daugiausia verstos iš lenkų k. Lietuviškų maldų kūrimo ir vertimo istorijoje išskirtinai svarbi yra Danieliaus Kleino maldaknygė Naujos maldų knygelės, kuri pirmą kartą buvo išleista sykiu su jo giesmynu 1666 metų.

Toliau magistro darbe pateikia šiuolaikinių maldaknygių įrišimų. Viena iš modernių įrištų odinių maldaknygių - Shevach Blacko (38 pav.).

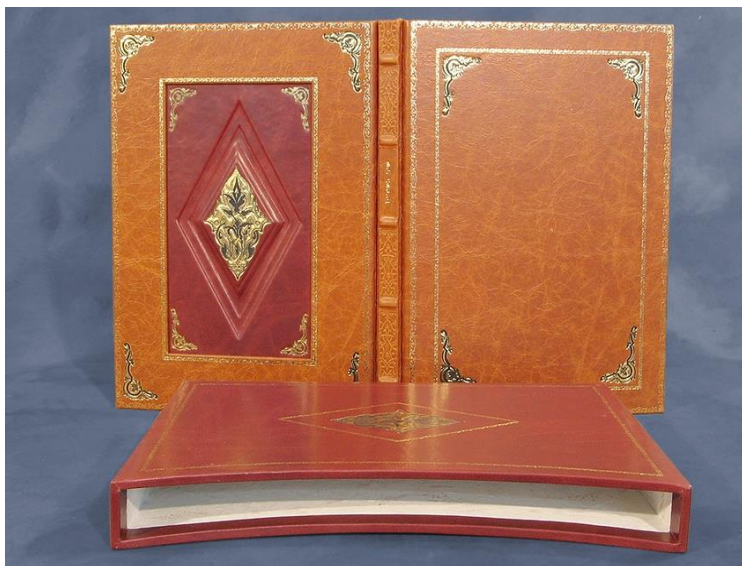

38 pav. Shevach Blacko įrišta maldaknygė

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Ši knyga įrišta remiantis senuoju Europiniu įrišimu. Knygai įrišti naudojama juodos spalvos karvės oda, kuri suteikia knygai

subtilumo. Naudojamos tokios odos meninės apdailos technologijos: reljefas, kuris atliktas labai tiksliai, auksavimas, odos dažymas, knygos bloko dekoravimas.

- **Simbolika.** Pagrindinė knygos simbolika – kvadratas. Kuris simbolizuoja tvarką, materiją, tvirtumą, pastovumą. Kitos asociacijos - lygybė, teisingumas, tiesa, išmintis, žemė. Kvadrato simbolis leidžia mums pavaizduoti tokias sąvokas kaip pasaulio kryptys, metų laikai, žmogaus gyvenimo ciklas, gamtos stichijos, paros metas.
- **Spalvų simbolika.** Maldaknygei įrišti naudojamos juoda, raudona, aukso spalvos. Juoda - tai daugiausia negatyvi spalva, įkūnijanti tamsą, liūdesį, gedulą, reiškianti kančią, skausmą, nelaimę, tapatinama su mirtimi, nuodėme ir išdavyste. Raudona spalva visiškai priešinga juodai, tai - meilė ir garbė. Ji reiškia ugnį, energiją, drąsą, ženklina revoliuciją, galią ir pergalę. Kitas šio autoriaus darbas – subtili, moderni maldaknygė su futliaru (39 pav.).

39 pav. Maldaknygė su futliaru

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Šiai knygai įrišti naudojama auksavimo, reljefo, inkrustavimo meninės odos apdailos technologijos.
- **Simbolika.** Pagrindiniai šios maldaknygės simboliai – rombas ir kvadratas. Rombas tai aktyvumo simbolis. Kvadratas – tvarkos, darnos, pastovumo simbolis. Ši simbolika atsispindi ir maldaknygės futliare.
- **Spalvų simbolika.** Šiai knygai sukurti naudojama ruda spalva ir jos atspalviai, kurios derinama su auksu. Ruda spalva simbolizuoja harmoniją, suteikia tvirtumo ir ilgaamžiškumo įspūdį.

Kitos magistro darbe pateiktos maldaknygės autorė - Ilya Schor (40 pav.).

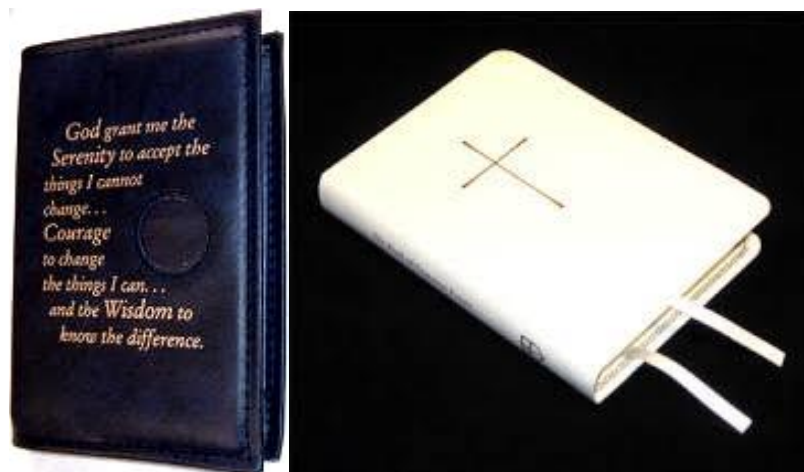
- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Knygai sukurti naudojamos odos reljefo, graviūros, auksavimo odos meninės apdailos technologijos.

40 pav. Ilya Schor įrišta maldaknygė

- **Simbolika.** Pagrindinis knygos simbolis kvadratas, kurį papildo augaliniai motyvai. Kvadrato esantys augaliniai motyvai tarsi žmonių gyvenimas: stichijos, nelaimės, džiaugsmas ir kt.
- **Spalvų simbolika.** Maldaknygėje vyrauja dvi spalvos: tamsiai mėlyna ir sidabro spalvos. Mėlyna spalva asocijuojasi su dangumi, jūra, religingumu, tikėjimu, stabilumu, melancholija, pasitikėjimu, ištikimybe, laisve, dvasine energija, saugumu. Sidabro spalva asocijuojasi su šviesa, gerumu, tikėjimu.

Toliau magistro darbe pateikiamos šiuolaikinių autorių Biblijų interpretacijos (41,42 pav. ir 43, 44 pav.). Autoriai knygoms įrišti naudoja tokias menines apdailos technologijas: iliustraciją, dekoravimą metalinėmis detalėmis, deginimą lazeriu ir kt.

41, 42 pav. Oda įrištos maldaknygės

43 pav. L. Grabauskienės įrišta knyga, 44 pav. Maldaknygė

- **Giesmynai.** Nuo pat krikščionybės pradžios giesmė buvo neatsiejama bendruomenės gyvenimo dalis. Bėgant amžiams krikščionybėje susiformavo giedojimo tradicija, kai giesmėje dalyvauja kunigai ir bažnyčios choras, o tikintieji – tik liturginiuose giedojimuose. (45,46 pav.).

45,46 pav. Senosios giesmių knygos

Evangeliškosiose bažnyčiose giesmė įgavo ypatingą reikšmę, nes giedoti ėmė visa parapija. Ir, jei reformatų bažnyčiose buvo giedamos išverstos psalmės, tai liuteroniškose atsirado daug giesmių, pritaikytų įvairiems liturginiams laikotarpiams bei žmonių dvasiniams poreikiams. Kiekviena giesmė tapo trumpu teologiniu kūrinio – pamokslu bei malda. Daugelis giesmių buvo sukurtos remiantis tam tikru Biblijos tekstu ar mokymu konkrečia tema. Giesmė tapo krikščioniško gyvenimo palydovu. Sueiliuotas tekstas ir žinoma melodija padėjo žmonėms įsiminti ir kartoti svarbiausias tikėjimo tiesas. Šiomis dienomis krikščionių giesmės pateikiamos Šv. Mišių knygose mišioluose.

5.3. Mišiolai

Mišiolai. [lenk. mszał < lot. missale], mišių knyga, svarbiausioji katalikų liturgijos knyga. Pirmasis spausdintas Romos mišiolas išleistas 1474 metais Milane („Ordo Missalis secundum consuetudinem Romanae curie“ – „Mišių tvarka pagal įprastą Romos kurijoje“). Jis buvo parengtas remiantis Romoje naudotomis pranciškoniškomis rankraštinėmis knygomis. Šis mišiolas susilaukė ne vieno pakartotinio leidimo. Svarbus 1502 metais popiežių ceremonmeisterio Johanno Burchardo (1440–1506) Romoje išleistas mišiolas „Ordo Missae“ („Mišių tvarka“), kuriame, be liturginių tekstų, buvo sudėtos ir išsamios rubrikos – nurodymai, sudaryti pagal ceremonijas, matytas popiežiaus liturgijoje. Ypač svarbiam Katalikų bažnyčios liturgijos raidos etapui, susijusiam ir su mišių redagavimu XVI amžiuje, turėjo įtakos reformacijos plitimas. Atsižvelgdamas į iškilusius sunkumus, Šventasis sostas Tridento bažnytinio susirinkimo (1545–1563) metu nusprendė peržiūrėti ir suvienodinti liturgines knygas, kurios turėjo būti naudojamos visoje Bažnyčioje, tam tikras išimtis paliekant tik atsižvelgus į seniau susiklosčiusias vietas tradicijas. Dvidešimt penktosios (paskutinės) sesijos metu buvo sudaryta liturginių knygų tvarkymo komisija. Naujasis mišiolas baigtas tvarkyti ir patvirtintas 1570 metų liepos 14 dienos popiežiaus

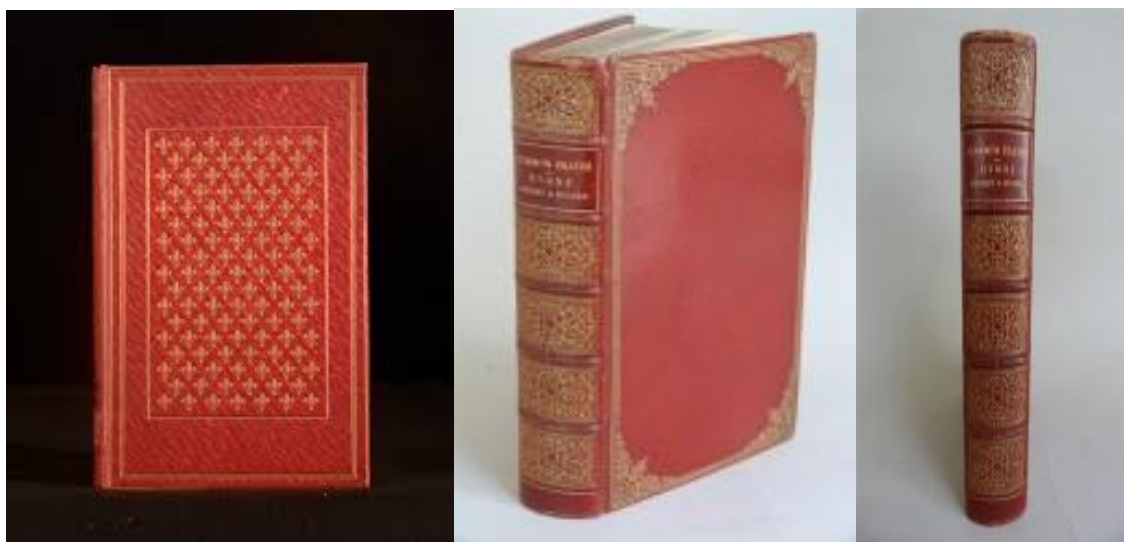
Pijaus V (1566–1572) bule „Quo primum“. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje šis mišiolas įsigaliojo 1578 metais, kartu su kitais Tridento susirinkimo dokumentais (Zemkajūtė, A, 2009).

47 pav. Romos mišiolas

Paskutinis reikšmingas mišiolo redagavimas susijęs su Vatikano II bažnytinio susirinkimo liturgine reforma, kurios vienas rezultatų buvo 1970 metais išleistas naujas mišiolas. Atskirą liturginių knygų grupę sudaro **pontifikalai** – knygos, kuriose surašytos vyskupų atliekamos ceremonijos ir liturgija. Toliau magistro darbe pateikiami šiuolaikinių autorių Romos mišiolų meniniai sprendimai.

John & Edward Bumpus knygiškiai įrišinėjantys religinės tematikos knygas (48 - 50 pav.).

48 – 50 pav. John & Edward Bumpus įrišti odiniai mišiolai

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Šioms knygomis įrišti naudojamos odos dekoravimo, auksavimo, odos reljefo technologijos, kurios suteikia knygomis prabangos.

- **Simbolika.** Pagrindinis knygų simbolis - kvadratas. Taip pat galima išvelgti ir kryžiaus simbolius, kurie atsispindi pirmoje knygoje (48 pav.), antroji knyga (49,50 pav.) dekoruota augaliniais motyvais, su įspaudu knygos nugarėlėje.
- **Spalvų simbolika.** Knygoms sukurti naudojama raudonos spalvos oda, kuri derinama su auksu. Raudona spalva tapatinama su gyvenimo jėga, simbolizuoja kančią, meilę ir garbinimą. Ši spalva nuo senų laikų yra ir grožio sinonimas. Ji reiškia ugnį, energiją, drąsą, ženklina revoliuciją, galią ir pergalę. Raudona simbolizuoja narsą ir ryžtą, tai - viešpatavimo, dievų ir karalių spalva.

Toliau pateikiama nežinomo autoriaus 1961 m įrištas mišiolas (51 pav.)

51 pav. **Mišiolas**

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Šiai knygai sukurti naudojamos odos dekoravimo technologijos, auksavimas, knygos bloko dažymas.
- **Simbolika.** Pagrindinis šio mišiolio simbolis – kryžius. Tai vienas iš pagrindinių krikščionybės simbolių, simbolizuojantis Kristaus kančią. Kryžius tarsi apsvijęs rožės spygliais. Knygos prabangą išryškina augaliniais motyvais dekoruotas viršelis.
- **Spalvų simbolika.** Pagrindinės mišiolio spalvos – raudona ir auksas. Šios spalvos energiją, drąsą, tuo pačiu ir kančią.

Sekantis mišiolas, kuris pateikiamas magistro darbe, įrištas 1967 m, nežinomo autoriaus (52 pav.).

52 pav. Oda įrištas mišiolas

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos** (52 pav.). Šiam mišiolui sukurti naudojamas įspaudas kliše, odos dažymo technologijos. Taip pat šios knygos „langelis“ gana įmantrus, paaukuotais kraštais. Knygos priešlapiai ne kaip tradiciškai iš popieriaus, bet iš medžiagos, aksomo ar šilko.
- **Simbolika.** Pagrindinis šios knygos simbolis – žuvis ir kvadratas. **Žuvis** (*Ictus, Ichthys*) – vienas ankstyviausių Kristaus simbolių. Graikų kalboje žodžio žuvis raidės atitinka žodžių *Jėzus Kristus, Dievo sūnus, Išganytojas* pirmąsias raides.
- **Spalvų simbolika.** Knyga įrišta rudos spalvos oda. Ruda spalva simbolizuoja – žemę, nuteikia materialistinėms mintims. Taip pat simbolizuoja ilgaamžiškumą.

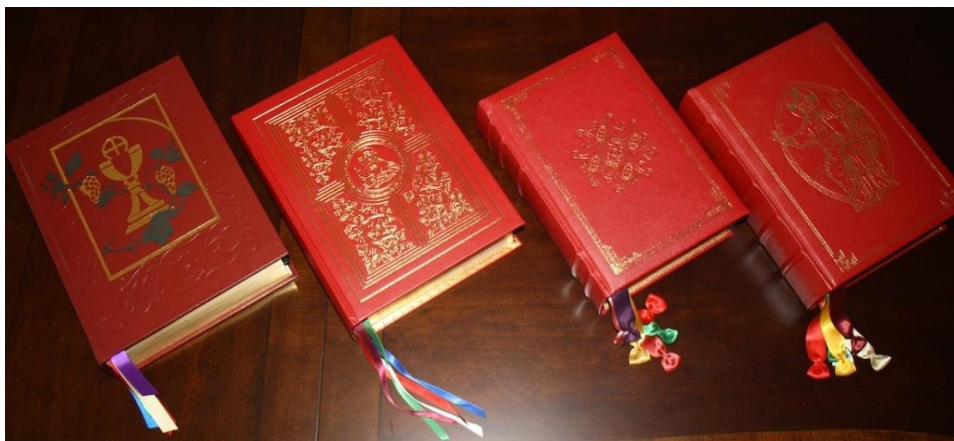
Liam McLaughlin pateikia improvizuotus mišiolų įrišimus (53 pav.).

53 pav. Liam McLaughlin įrišti mišiolai

- **Naudojamos meninės odos apdailos technologijos.** Šiems mišiolams sukurti naudojamos auksavimo, odos dekoravimo technologijos.
- **Simbolika.** Naudojama pagrindinė religinė simbolika – alfa ir omega, koptų kryžius, alfa ir omega simbolizuoja pradžią ir pabaigą. Koptų kryžius simbolizuoja 12 Apaštalų, keturios pagrindinės dalys simbolizuoja 4 Evangelistus.
- **Spalvų simbolika.** Mišiolams sukurti naudojamos: juoda, mėlyna, raudona spalvos. Raudona spalva simbolizuojama su jausmingumu ir gyvenimo jėga, simbolizuoja kančią, meilę ir garbinimą. Ši spalva nuo senų laikų yra ir grožio sinonimas. Ji reiškia ugnį, energiją, drąsą, ženklina revoliuciją, galią ir pergalę. Raudona simbolizuoja narsą ir ryžtą, tai - viešpatavimo, dievų ir karalių spalva.

Toliau magistro darbe pateikiama 2012 metais įrišti Romos mišiolai. Tai Romos mišiolų grupė (54 pav.), kurią sudaro 4 mišiolai. Juose galima išvelgti pagrindinius krikščionybės ir bažnyčios simbolius. Knygoms sukurti naudojamos odos reljefo, auksavimo, odos dekoravimo meninės apdailos technologijos. Pagrindinė mišiolų spalva – raudona, kuri derinama su aukso, geltona ir žalia spalvomis. Geltona spalva siejasi su saule, šviesa, gera energija, žalia – stabilumu, išverme.

54 pav. Romos mišiolų grupė

Tyrimo išvados. Išanalizavus teorinę medžiagą ir pateiktus pavyzdžius galima daryti išvadą, jog religinio turinio knygos buvo įrišamos gana dekoratyvios, puošnios. Pagrindinės naudojamos meninės odos apdailos technologijos: odos reljefas, odos dekoravimas, auksavimas, įspaudai kliše, iliustracijos.

Pagrindinė simbolika, kuri naudojama religinėse knygose; kryžius, kvadratas, augaliniai motyvai, alfa ir omega.

Pagrindinės naudojamos spalvos: rudos spalvos tonai, raudona, mėlyna, žalia, juoda.

Atlikus tyrimą, taip pat galima daryti išvadą, jog religinių knygų įrišimas nėra labai populiarus.

6. LITURGINIŲ KNYGŲ GRUPĖS „METAS MALDAI“ MENINIO IR TECHNOLOGINIO SPRENDIMO PAIEŠKOS IR VYKDYMO EIGA

6.1. Kolekcijos koncepcijos analizė

Liturginių knygų grupė „Metas maldai“ tai - paskatinimas šiuolaikiniams, nuo technologijų vis labiau priklausomiems žmonės, prisiminti jau primirštą knygą ir skaitymą, kaip dvasinį ir kultūros paveldo šaltinį. Ši knygų grupė tai funkcionalus meno kūrinys. Tai religine tematika įrištos knygos, remiantis senosiomis odos apdailos ir knygrišystės technologijomis.

Religinės knygos tematika pasirinkta neatsitiktinai. Religija neatsiejama nuo žmogaus kaip ir religinės tematikos knyga, o meniškai įrišta religinė knyga skatina labiau žmones domėtis religija, bei dvasiniu jos pasauliu.

Pastaruoju metu meninė knyga, kaip individualumo išraiška, sulaukia vis daugiau dėmesio. Darbe sujungiamos religinės tematikos knygos ir knygrišyba. Šia knygų grupe siekiama plėtoti senąsias knygų įrišimo technikas: pabrėžiant knygos įrišimo ir dekoravimo vientisumą, remiantis europiniu knygos įrišimu.

Liturginių knygų grupę sudaro šešios mišiolų knygos, įrištos natūralia oda. Knygoms įrištos remiantis bažnytine simbolika, spalvomis, minimalistinio, lakoniško dizaino.

Knygoms sukurti naudojamos spalvos: raudona, mėlyna, žalia ir aukso. Raudona spalva simbolizuojama su jausmingumu ir gyvenimo jėga, simbolizuoja kančią, meilę ir garbinimą. Ši spalva nuo senų laikų yra ir grožio sinonimas. Ji reiškia ugnį, energiją, drąsą, ženklina revoliuciją, galią ir pergalę. Raudona simbolizuoja narsą ir ryžtą, tai - viešpatavimo, dievų ir karalių spalva. Mėlyna spalva asocijuojasi su dangumi, jūra, religingumu, tikėjimu, stabilumu, melancholija, pasitikėjimu, ištikimybe, laisve, dvasine energija, saugumu. Aukso spalva asocijuojasi su šviesa, gerumu, tikėjimu. Žalia spalva – gamtos spalva.

Tai funkcionali knygų grupė, kurią galima eksponuoti viešose erdvėse: bibliotekose, muziejuose, bažnyčiose ir kt.

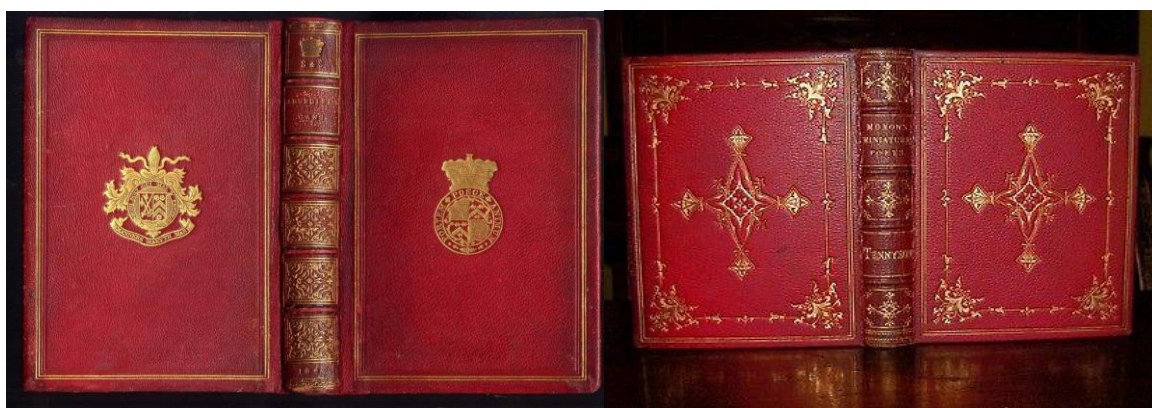
6.2. Liturginių knygų grupės „Metas maldai“ projektavimo etapai ir vykdymas

- *Idėjos generavimas.* Įrišti magistro baigiamajam darbui religinio turinio knygas kilo domėjimasis knygrišyba, menininkų interpretacijos, pasirinktais meniniais knygrišybos tema.

- *Prototipų ir analogų paieška.*

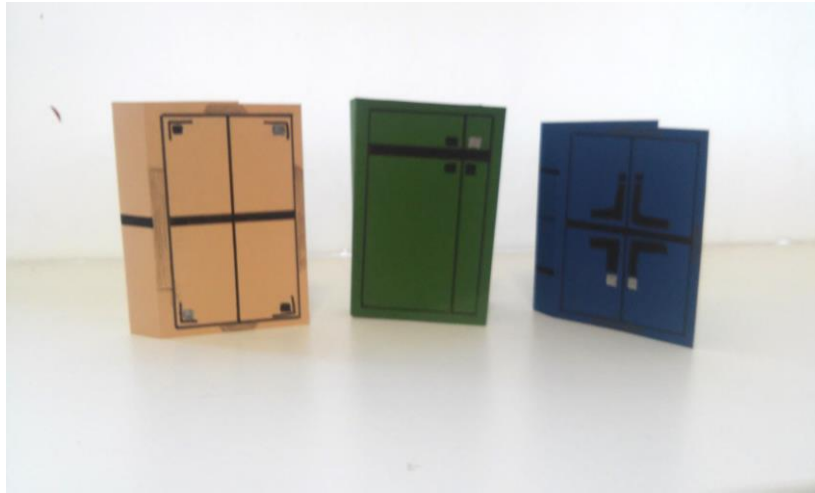

56 – 57 pav. Mišiolai

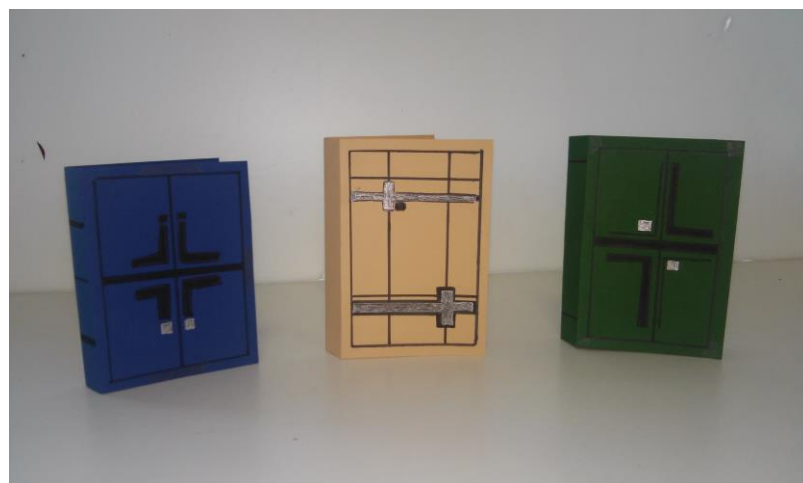

58 – 59 pav. Mišiolai

- *Pirminės eskizų paieškos.*

60 – 62 pav. **Eskizinės paieškos**

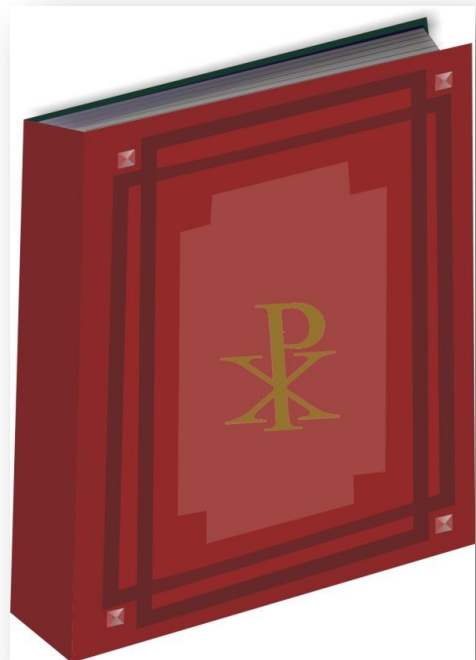
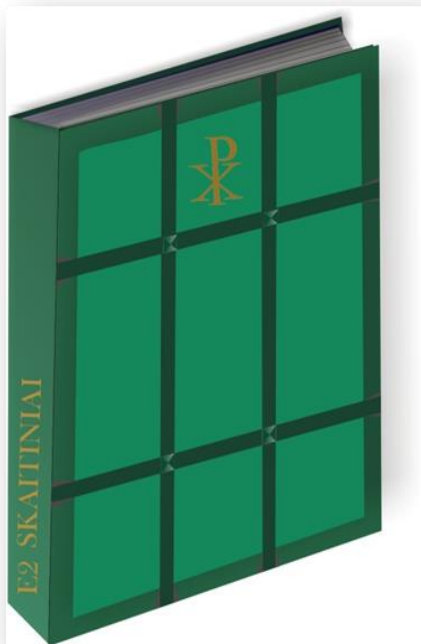
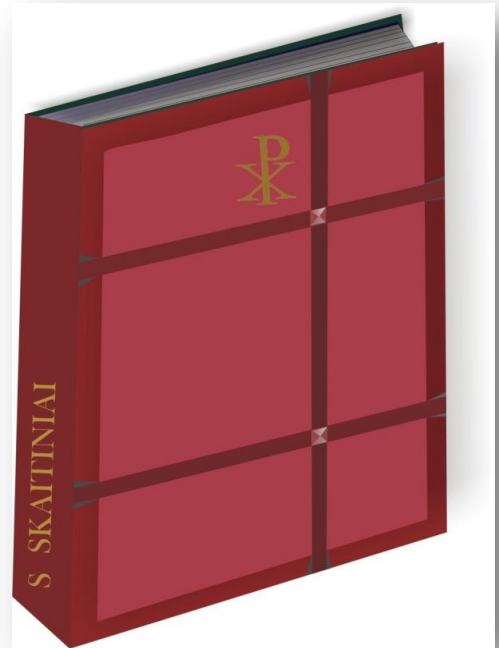
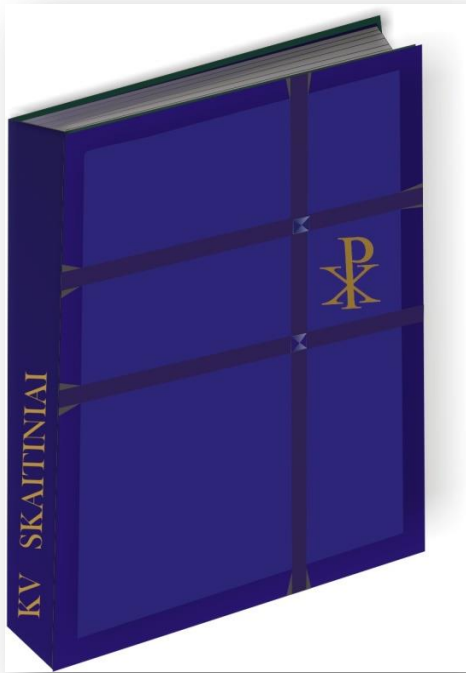

63 – 64 pav. **Eskizinės paieškos**

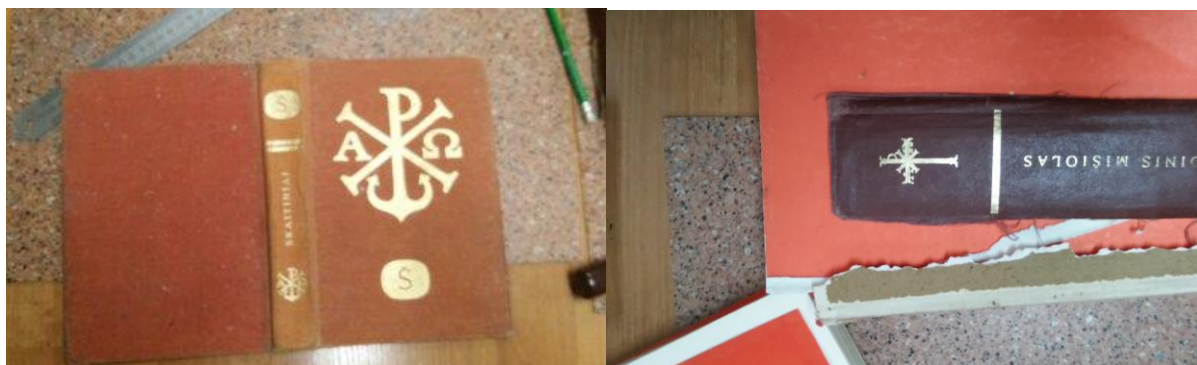
65 – 67 pav. **Eskizinės paieškos**

68 – 73 pav. **Knygų meniniai sprendimai**

- *Darbo eiga*
 - ✓ Pasiruošimas knygų perišimui, pirmiausiai nuimami visų knygų viršeliai, knygų blokas persiuvamas, kertami knygos blokai.

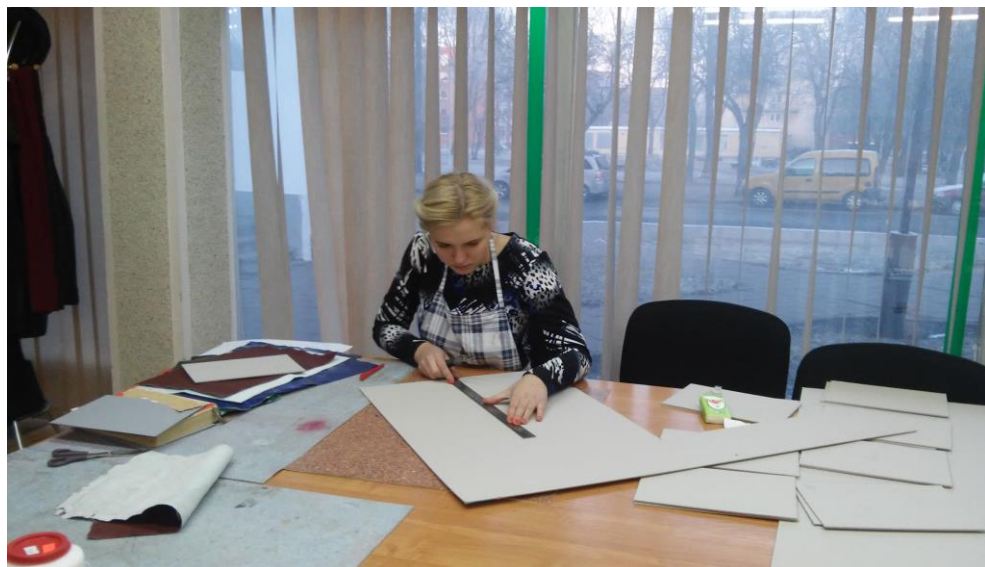
74, 75 pav. **Pasiruošimas knygų įrišimui**

- ✓ Prie susiūtų knygos blokų tvirtinami priešlapiai, paklinama knygos nugarėlė.

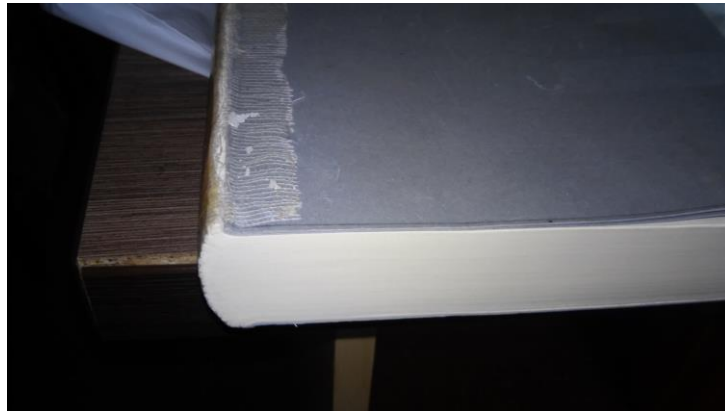
76, 77 pav. **Priešlapių tvirtinimas**

- ✓ Priklijavus visų knygų priešlapius. Priešlapiai naudojami: aukso ir bronzos spalvos. Sekantis etapas – odos dažymas. Odos dažomos anilininiais dažais. Sekantis knygų įrišimo etapas – viršelių gaminimas (77 pav.), kurie klijuojami, šveičiami.

78 pav. **Knygos viršelių gaminimas**

- ✓ Pasiruošus viršelius, formuojama knygos nugarėlė, klijuojamas išlyginamasis sluoksnis.

79 pav. **Knygos nugarėlės formavimas**

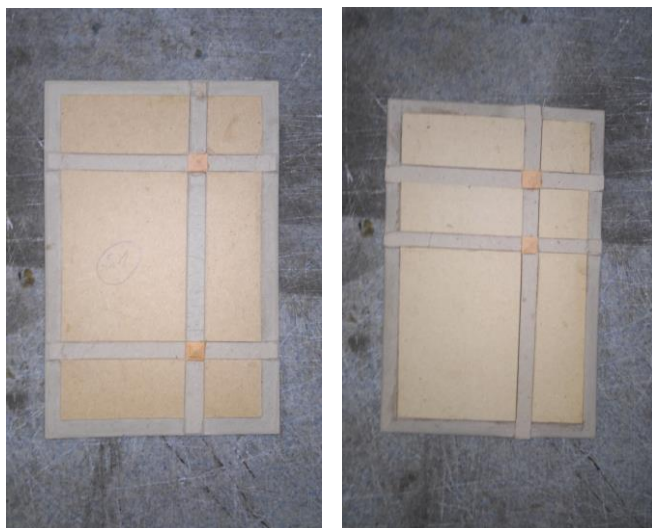
80 pav. **Išlyginamojo sluoksnio klijavimas**

- ✓ Užklijavus išlyginamąjį sluoksnį, auksuojami knygos kraštai, remiantis bažnytine simbolika ir spalvomis (80, 81 pav.).

81, 82 pav. **Knygos bloko auksavimas**

- ✓ Sekantis etapas įrišant knygas, reljefo kūrimas. Reljefas kuriamas naudojant pagrindinius simbolius - kryžių, kvadratą ir rombą (82,83 pav.), Su formavusį reljefą, atraukiami knygos viršeliai (84, 85 pav.).

83, 84 pav. Knygų reljefo kūrimas

85, 86 pav. Viršelių aptraukimas oda

6.3. Fotosesija

87 pav. Liturginių knygų grupė „Metas maldai“

88 pav. Liturginės knygos

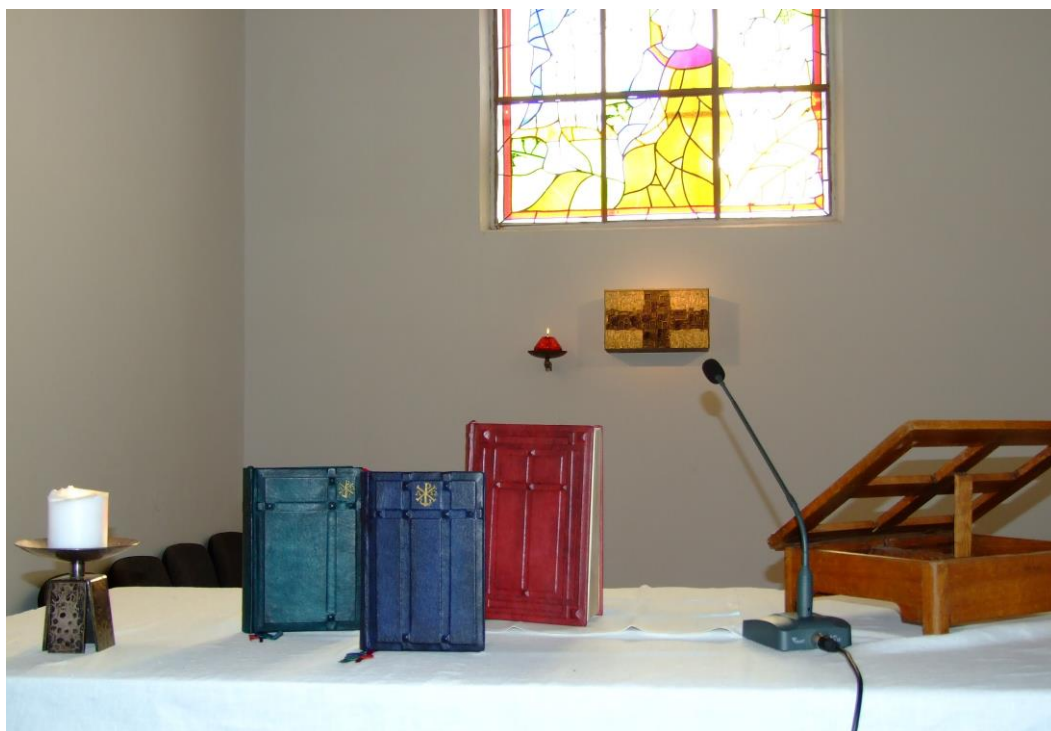

89–93 pav. Šv. Mišių Mišiolai

6.4. Fotosesija bažnytinėje aplinkoje

94 – 96 pav. Bažnytinėje aplinkoje fotografuoti Romos Mišiolai

97 – 99 pav. Romos Mišiolai

IŠVADOS

1. Darbe išsikelta tikslas buvo pasiektas - atlikus su tema susijusių informacijos šaltinių analizę bei suplanuotą tyrimą, suprojektuota ir sukurta liturginių knygų grupė bei parengtas teorinis darbo aprašas.
2. Išanalizavus informacijos šaltinius susijusius su krikščionybės plitimu, galima daryti išvadą, jog krikščionybė - didžiausių pasaulio religijų, kurios pasekėjų visame pasaulyje galima įvardinti apie 2 milijardus žmonių.
3. Išanalizavus Lietuvos christianizacijos ypatumus, galima teigti, kad krikščionybė Lietuvoje buvo įvesta ne pasišventusių misionierių dvasinio vadovavimo dėka, bet remiantis valdovų politiniais siekiais, krikščioniškos tiesos ir papročiai įsisavinti turėjo pamažu, apaštališkai vadovaujant paskirtiesiems vyskupams ir kunigams.
4. Galima daryti išvadą, kad šiuolaikinėje visuomenėje vykstančios transformacijos, pasaulėžiūros ir vertybių daugialypiškumas, globalizacija ir socialinė fragmentacija lemia ir religijos kaitą. Šiomis dienomis kinta ne tik religijos samprata, bet ir jos formos bei funkcijos.
5. Knygrišystės, kaip amato, pradžia siekia maždaug I – II a. Vėlyvaisiais viduramžiais ir renesanso laikotarpiu knygrišystė tapo savita taikomosios dailės atšaka, o knyga – ne tik žinių saugotoja, bet ir atskirų epochų kultūros, meninio stiliaus, techninės minties atspindžiu.
6. Išnagrinėjus liturginių knygų susiformavimą, galima daryti, kad pirmosios religine tematika įrištos knygos – inkunabubai.
7. Atlikus tyrimą magistro darbo tema, galima daryti, kad religinio turinio knygoms (maldaknygėms, Biblijomis, giesmynams, mišiolams) naudojamos: odos reljefo, įspaudu kliše, auksavimo, detalizavimo ir kt. meninės odos apdailos spalvos. Pagrindinė šių knygų simbolika: kryžius, augaliniai motyvai, kvadratas, pagrindinės spalvos, kurios naudojamos šioms knygoms įrišti: ruda, žalia, mėlyna, raudona, juoda.
8. Manau, kad rankų darbo įrištos religinio turinio knygos, atkreips dėmesį į žmones, taip labiau paskatindamos domėtis dvasiniu pasauliu, plėtos savo pasaulėžiūrą ir mąstymą.
9. Atliekant magistro darbą, buvo pagilintos ir išplėtos darbo su informaciniais šaltiniais, jų analize ir sisteminimu, kompleksinio projektavimo, kompiuterinio eskizavimo, bei darbo su grafinėmis programomis, odos bei specifinių knygų įrišimo technologijų žinios bei gebėjimai.

REKOMENDACIJOS

Magistro darbe buvo atliekamas tyrimas, analizuojamos religine tematika įrištos šiuolaikinių autorių knygos. Šis tyrimas įrodė, kad šia tematika įrišti knygas nėra labai populiaru. Taip pat šia tematika kuriančių menininkų Lietuvoje nėra daug.

Panaudojant netradicinius sprendimus, išskirtinius knygų įrišimo būdus ši religinių knygų grupė gali paskatinti žmones domėtis ne tik klasikinėmis, bet ir religinio turinio įrištomis meninėmis knygomis, tokiu būdu skatindama knygrišybos meną

Knygų grupę planuojama pristatyti viešai, ji galėtų būti eksponuojama Šiaulių ir kitu Lietuvos miestų bibliotekose, bažnyčiose, meno galerijose ir kitose viešose erdvėse.

Šią grupę taip pat planuojama pristatyti, kasmet vykstančioje tarptautinėje meninės knygrišybos parodoje Taline.

Sukūrus šią religinių knygų grupę, planuojama bendradarbiauti su Lietuvos Biblijos bendrija, surengiant parodą.

Funkcionalių religinių knygų grupę „Metas maldai“ taip pat siūloma eksponuoti Šiaulių miesto dailės galerijoje mėnesį laiko po čia sausio pradžioje vykstančių dailės magistrantų gynimų.

LITERATŪRA

1. Ališauskas V. ,(1997). *Krikščionybės Lietuvoje istorija*, Vilnius.
2. Beresnevičius G., (1995). *Kultūra ir religija*, Vilnius.
3. Bogušienė V., Bendorienė A., (2008). *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius.
4. Berger, Peter L., *Sehnsucht nach Sinn. Glaube in einer Zeit der Leichtgläubigen. Gutersloh*, (1999).
5. Cicienė R., *Rankraštinė knyga Lietuvos didžiojoje kunigaikštystėje XIV a. pradžioje – XVI viduryje*, (2009). Knygotyra
6. Durkheim E., (1999). *Elementarios religinio gyvenimo formos*, Vilnius.
7. Grzywaczewski J., (2007). *The Specific Character of Christianity in Poland // Theological Perspectives, Bulletin ET, vol. 18 / Ed. L. Boeve, J. Famerée, H. Geybels*, Münster.
8. Horton P., Hunt C., (1976). *Sociology*, Sydney.
9. Jacopozzi A., (1997). *Religijos filosofija*, Vilnius.
10. Kavanagh A., *On Liturgical Theology. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press*, 1999.
11. Lewis C.S., *Tiesiog krikščionybė*. Vilnius, 2014.
12. Feigelmanas N. *Lietuvos inkunabulai*. Vilnius, 1975.
13. Lenzumveger J., Stockmeir P., Zinkobler R., (1996). *Katalikų bažnyčios istorija*, Vilnius.
14. Peschke K.H., (1997). *Krikščioniškoji etika*, Vilnius.
15. Svetikas E., (2009). *Lietuvos didžiosios kunigaikštystės christianizacija XIV pab. – XV a. I tomas*, Vilnius.
16. Šaulauskaitė D.M. , (2007). *Knygrištė Lietuvoje*, Šiauliai.
17. Urbanavičius V., (1974b). *Senųjų tikėjimų relikvai Lietuvoje XV – XVII a*, Vilnius.
18. Weber, (2000). *Religijos sociologija*, Vilnius.

19. Wuthnow R. , (1996). *Šventybės atgavimas*, Vilnius.
20. Zemkajūtė A., (2009). *Liturginės Eucharistijos šventosios knygos*, Krantai.
21. Karaliūnaitė V. , (2009). *Daktaro disertacija .Pastoraciniai Švenčiausiojo Sakramento kulto ypatumai 21. Lietuvoje ir Vatikano II susirinkimo liturginės reformos*, Kaunas.

Internetiniai šaltiniai

22. Advilonienė. Ž., *Religijos ir kultūros studijos*[interaktyvus]. [Žiūrėta 2014- 12- 01]. Prieiga internete: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_2351-5082.V_2.PG_153-167/DS.002.0.01.ARTIC.
23. Pociūtė D., *Bažnyčia ir knyga*[interaktyvus]. [Žiūrėta 2014- 12-15]. Prieiga internete: <http://www.spec.lt/?cid=14230>.
24. Vaitkevičiūtė – Verbickienė V., *Seni“ ir „nauji“ inkunabulai iš Lietuvos nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių fondo* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2014- 12-15]. Prieiga internete: <http://www.spec.lt/?cid=14230>.
25. Survilienė R., *Knygrišystė – atgyvena ar vertybė*[interaktyvus]. [Žiūrėta 2014- 12-03]. Prieiga internete:<http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/K%20N%20Y%20G%20O%20T%20Y%20RA/Knygotyra%202014%20-%2062/302-306.pdf>.

Iliustracijos

1 pav.

https://www.google.lt/search?q=krevos+sutartis+reiksme&biw=881&bih=462&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ei=8429VJ-8EYT8Ura0gKgI&ved=0CAYQ_AUoAQ#imgdii=_&imgsrc=vb9ulNRMheqDjM%253A%3BtfQyKfzTLmtUZM%3Bhttp%253A%252F%252Fupload.wikimedia.org%252Fwikipedia%252Fcommons%252Fthumb%252F8%252F8d%252FUnion_of_Krewo500x333.jpg%252F220px-Union_of_Krewo500x333.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Flt.wikipedia.org%252Fwiki%252FKr%2525C4%252597vos_sutartis%3B220%3B147.

3 - 9 pav. Lietuvos didžiosios kunigaikštystės christianizacija XIV pab. – XV a. I tomas, knygos iliustracijų autoriai.

11, 12 pav.

https://www.google.lt/search?q=krevos+sutartis+reiksme&biw=881&bih=462&source=lnms&tbnisch&sa=X&ei=8429VJ-8EYT8Ura0gKgI&ved=0CAYQ_AUoAQ#tbnisch&q=inkunabulai&imgdii=&imgrc=O886fsmhxfcM5M%253A%3BWot9OuJ6ZvyiNM%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.mb.vu.lt%252Ffiles%252Fimg_new%252Finkunabulai.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.mb.vu.lt%252Fpaveldas%252Freti-spaudiniai%3B448%3B262.

12 pav.

https://www.google.lt/search?q=krevos+sutartis+reiksme&biw=881&bih=462&source=lnms&tbnisch&sa=X&ei=8429VJ-8EYT8Ura0gKgI&ved=0CAYQ_AUoAQ#tbnisch&q=gutenberggo+i%C5%A1radimas&imgdii=&imgrc=TQJm6rvjf_ju8M%253A%3B-TA5hty3mtSH1M%3Bhttp%253A%252F%252Fapklausa.lt%252Fpictures%252Fjzulpc5%3Bhttp%253A%252F%252Fapklausa.lt%252Ff%252Fbendro-isprusimo-testas-pasaulio-istorija-senove-ir-viduramziai-zztx2d8%3B272%3B352.

13 pav.

<https://www.google.lt/search?q=krevos+sutartis+reiksme&biw=881&bih=462&source=lnms&tbnisch&sa=X&ei=8429VJ>.

17, 18 pav. <http://s0ftpedia.org/files/free%20new%20roman%20missal&id=my>.

19, 20 pav. <http://www.saltiniai.info/index/details/861>.

24 pav. http://pt.wikipedia.org/wiki/Teologia_da_Liberta%C3%A7%C3%A3o.

25, 26 pav. <http://ingodscompany2.blogspot.com/2013/01/the-virgin-mary-will-appear-in.html>.

29,30 pav.

<http://www.15min.lt/naujiena/ziniosgyvai/istorija/ldk-istorija-ekskomunikuotas-zemaiciu-klebonas-pirmojo-lietuvisko-kataliku-giesmyno-autorius-582-442586>.

48, 49 pav. http://www.gopixpic.com/182/the-roman-missal-1964-latin-english-mass-altar-missal-misale-romanum/http:%7C%7Cthumbs1*ebaystatic*com%7Cd%7C1225%7Cm%7CmeckosxIcwNAx6Nt80wVKPQ*.jpg/.

54 pav. <http://catholicosting.org/store/catholic-ebooks/missale-romanum-from-1894-1884-typical-edition-.html>.

PRIEDAI

1 priedas. Religinė simbolika

	<p>Alfa-Omega – pirmoji ir paskutinioji graikų alfabeto raidės, simbolizuojančios Jėzų Kristų, kuris yra „pradžia ir pabaiga“ (Apr 22,13).</p>
	<p>Lotyniškas kryžius – dažniausiai sutinkamas krikščionybės simbolis. Kryžiaus simbolis reiškia nukryžiovimą, nuodėmių atleidimą ir Jėzaus Kristaus kančias už žmones.</p>
	<p>Graikų stačiatikių kryžius – lygiašonis su išplėtais galais.</p>
	<p>Rusų stačiatikių kryžius – aštuonšonis, pridedamos dvi linijos – viršutinė, vaizduojanti nuosprendžio lentelę (INRI/INBI), apatinė, vaizduojanti kojų laikiklį. Pasviras kojų laikiklis yra nuoroda į tai, jog prieš mirtį vienas iš kartų su Kristumi nukryžiuotų plėšikų atgailavo.</p>
	<p>Patriarcho kryžius – bizantietiškos kilmės kryžius, sutinkamas ir <u>Lietuvos herbe</u>. Rusų stačiatikių kryžius yra šio kryžiaus variacija.</p>
	<p>Koptų kryžius – dvylika galų simbolizuoja 12 Apaštalų, keturios pagrindinės dalys simbolizuoja 4 Evangelistus.</p>
	<p>Žuvis (<i>Ictus, Ichthys</i>) – vienas ankstyviausių Kristaus simbolių. Graikų kalboje žodžio žuvis raidės atitinka žodžių <i>Jėzus Kristus, Dievo sūnus, Išganytojas</i> pirmąsias raides.</p>

	<p>Labarum. Ankstyvosios krikščionybės simbolis. Monogramą sudaro dvi graikų abėcėlės raidės, žyminčios graikiško Kristaus vardo pradžių: X ir P.</p>
	<p>JHS arba IHS – Vakaruose naudojamos Kristaus monogramos (kristogramos). Kilę iš graikiškai rašomos Jėzaus vardo santrumpos (iota = i + eta = h + sigma = s). Rytuose naudojama santrumpa IC XC. JHS ir IHS taip pat interpretuojamos ir pagal lotyniškąjį tekstą: Iesus Hominem Salvator (liet. Jėzus žmonių išganytojas) arba In hoc signo (liet. Su šiuo ženklu).</p> <p>http://symboldictionary.net/?p=2090</p>
	<p>Lot. INRI, gr. INBI. Šios didžiosios raidės paprastai vaizduojamos ant lentelės virš Nukryžiuotojo. Tai yra santrumpa lotyniško užrašo <i>Jesus Nazarenus Rex Judaeorum</i> („Jėzus Nazaretis, žydų karalius“). Ant kryžiaus užrašas buvo užrašytas trimis kalbomis – lotyniškai, graikiškai ir hebrajiškai.</p>
	<p>Avinėlis (<i>Agnus Dei</i> – Dievo avinėlis). Vakarų krikščionybei būdingas Kristaus vaizdavimas. Naujajame Testamente Kristus dažnai vadinamas Avinėliu, o jo sekėjai – avelėmis. Avinėlis – nekalta ir nebyli auka, Eucharistijos simbolis. Tai švelnumo, gerumo ir tyrumo simbolis. Rytų krikščionybėje kanonais uždrausta Kristų grafiškai vaizduoti kaip avelę, ikonografijoje jis vaizduojamas tik kaip žmogus.</p>

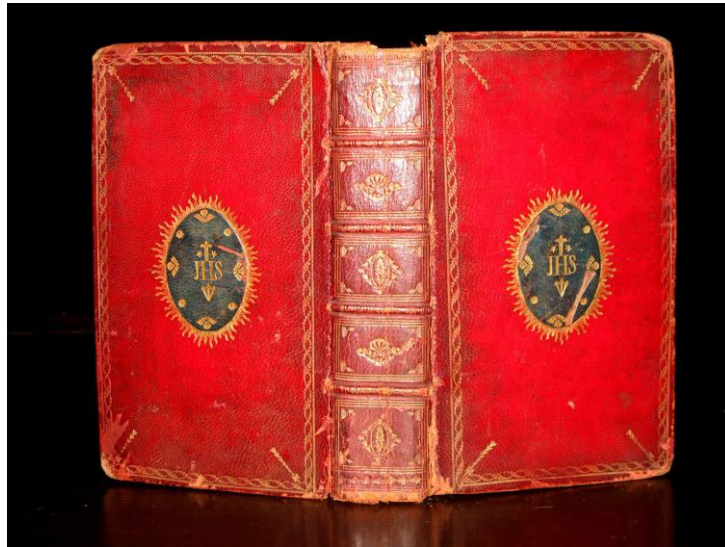
100 pav. Vilniaus gildijos knygrišių darbai

(<http://www.biblijosdraugija.lt/>)

101 pav. Cambridge: John Archdeacon, 1781 (Biblija)

(<http://www.stpatselkhorn.org/AdultFormation/BibleStudy.aspx>)

102 pav. 1860 metais įrišta maldaknygė

(<http://www.vievioparapija.eu/aktualu/liturginiai-veiksmai-elgsena-ir-prasme-sv-misiu-metu>)

103 pav. Bažnyčios knyga (Londonas)

(http://www.adeva.com/faks_detail_en.asp?id=92)